

nordisk ARKIVNYT

3 • 2012

Nordiske arkivdage i Tavastehus 140

"I en sofa på arkivet"
- Nytt populært
publikumstilbud
på Riksarkivet

128

**Årets arkiv ger
arkiven välförtjänt
uppmärksamhet**

107

**Nationalarkivar Ólafur
Ásgeirsson går
på pension**

155

Aargang 0
– et interaktivt
undervisnings-
materiale på nettet

116

HOVEDREDAKTØR

Leon Jespersen
Rigsarkivet
Rigsdagsgården 9
DK-1218 København K
Tel.: (+45) 41 71 72 24
Fax: 33 15 32 39
e-post: lj@ra.sa.dk

LOKALREDAKTØRER

Danmark

Se hovedredaktør

Finland

Pertti Hakala
Riksarkivet
Box 258, FIN-00171 Helsingfors
Tel.: (+358) 22 85 21
e-post: pertti.hakala@narc.fi

Island

Eiríkur G. Guðmundsson
Nationalarkivet, Reykjavík
Laugavegur 162, IS-105 Reykjavík
Tel.: +354 590 33 00
e-post: eirikur@skjalasafn.is

Norge

Maria Press
Statsarkivet i Trondheim
Maskinistgata 1
N-7042 Trondheim
Tel.: (+47) 73 88 45 00
e-post: maria.press@arkivverket.no

Sverige

Maria Nordström Jarnryd
Riksarkivet
Box 12541
S-10229 Stockholm
Tel.: (+46) 10 47 67 235
e-post: maria.nordstrom@riksarkivet.ra.se

NA udkommer fire gange om året.
ISSN 0546 2851

Layout & tryk: Nofoprint as

Retur

Rigsarkivet

Nordisk Arkivnyt
udgives af Rigsarkivet
Rigsdagsgården 9
DK-1218 København K
Tel.: (+45) 41 71 72 24
E-post: lj@ra.sa.dk
www.arkivnyt.nu

Hovedredaktøren

Kære læser,

Udadvendthed, synlighed og samarbejde har været fællesnævneren for mange artikler i Nordisk Arkivnyt og er det i vid udstrækning også i dette nummer. Ikke overraskende, for det er krav, der stilles til stort set alle institutioner, der modtager offentlige midler, biblioteker, museer, universiteter med mere. Resultatet er, at mange institutioner skal synliggøre sig og kæmpe om folks opmærksomhed. Hvem kender ikke situationen, hvor tilslutningen til et arrangement er beskeden, fordi der kunne vælges mellem en række andre tilbud. Udadvendthed og synliggørelse afspejler sig på flere måder i dette nummer. I Norge har digitalarkivet lavet en app til mobiltelefonen, og Riksarkivet arrangerer møder, hvor debattører inviteres til diskussion i "sofaen". I Island har stadsarkivet i Reykjavík en udstilling om homoseksuelles kamp for accept - tiltag, der repræsenterer nytænkning og peger frem mod arkivernes ændrede rolle i samfundet.

Udadvendthed - i form af samarbejde - præger også dette nummer. Et fælles-nordisk projekt om at beskrive arkiver er blevet søsat. I Finland har man et givtigt kopieringssamarbejde med Rusland om udveksling af (kopi-)arkivmateriale – et forsøg på at afhjælpe de problemer, der er resultatet af områdets tidligere anderledes statsretlige tilhørsforhold. Finland var også værtsland for dette års nordiske arkivdage (NAD) i Tavastehus, lige som Danmark var det for dette års europæiske EBNA-møde(r). Begge arrangementer rummede mange aktiviteter, der er omtalt i det følgende. Ved åbningen af NAD skitserede den finske riksarkivar, Jussi Nuorteva, visioner for en fremtidig nordisk arkivportal. Ved EBNA-mødet fandt den danske vært, riksarkivar Asbjørn Hellum, det oplagt, at europæiske arkivvæsener, der stod over for samme problemstillinger, men havde valgt forskellige strategier til bevaring og formidling af digitale arkivalier, øgede deres samarbejde og videndeling. Arrangementerne er behandlet under forskellige tilgangsvinkler.

På NAD drøftede man bl.a. arkivernes rolle ved den digitale arkivdannelse, hvordan den bevares, hvad man kan bevare og kassere, og hvad man ifølge lovgivningen må bevare / stille til rådighed for publikum. Med det sidste refereres til et EU-forslag om beskyttelse af persondata – evt. destruktion af disse – hvilket bryder med bevarings- og forskningspraksis. Meget naturligt blev emnet både drøftet på EBNA og på NAD.

I His Masters Voice reflekterer den svenske riksarkivar, Björn Jordell, over, hvordan det ændrede betydningsindhold af tilgængelighed og anvendelse af arkiver hænger sammen med såvel kulturpolitiske mål som tekniske innovationer. Han forudser, at den fremtidige brug/genbrug af arkivmateriale vil øge arkivernes samfundsmæssige betydning, men at det også kan forudsætte en holdningsændring i arkiverne mht. ejerforhold og anvendelse.

Personalialia omtales sjældent i lederen, men her er det relevant. Nordens p.t. længst fungerende nationalarkivar, Ólafur Ásgeirsson, er gået på pension. Ólafur har været involveret i internationalt samarbejde, og i den nordiske arkivverden kender man hans store nordiske engagement, bl.a. som vært for de nordiske arkivdage i 2003. Nordisk Arkivnyts redaktion ønsker Ólafur god vind fremover.

Heller ikke anmeldelser plejer at påkalde sig opmærksomhed, men skal nævnes her, fordi der er langt mellem bøger om arkivteori. Nordiske arkivarers arkivteoretiske overvejelser findes ofte "gemt" i rapporter eller publiceres ikke på et internationalt gangbart sprog. John Herstads tidligere forsøg på at etablere et nordisk, engelsksproget tidsskrift, er desværre ikke blevet realiseret.

En fælles-nordisk temaartikel om arkivaruddannelse har måttet udskydes til næste nummer, hvor redaktionen også håber at kunne tage en ny fælles nordisk arkivkalender i brug.

Leon Jespersen

Årets arkiv ger arkiven välförtjänt uppmärksamhet

Karin Åström Iko

I år är det femårsjubileum för priset Årets arkiv. Någon gång i slutet av 1990-talet under en av Svenska arkivsamfundets temadagar diskuterades möjligheterna till ett pris för arkivsektorn. I Sverige fanns då utmärkelserna Årets bibliotek och Årets museum. Diskussionen mynnade ut i att problem och svårigheter radades upp, som kan man jämföra ett kommunarkiv med ett folkrörelsearkiv? Hur kan man bedöma vilket arkiv som är "bäst"? Det verkade då vara en omöjlighet att inrätta ett pris för arkivsektorn.

Ungefär tio år senare blev jag kontaktad av Niko Fastman, då projektledare på IQPC och för konferensen Arkivforum. Han tyckte då att det var dags att vi i Sverige inrättade priset Årets arkiv. En handfull representanter från några av arkivsektorns olika intresseföreningar träffades och vi beslutade att bilda en jury och att inrätta priset. I min dåvarande roll som DIK:s förbundsordförande var jag ordförande för priset Årets bibliotek. Jag visste därmed vilka diskussioner som kunde uppkomma när man tar beslut om en pristagare, men jag hade också erfarenhet av vilken viktig kraft ett pris av denna karaktär har för både professionen och för institutionens verksamhet.

Inspirera och ge goda förebilder

Omkring en månad före prisutdel-

■ Camilla Helgesson, Carina Källgren och Maria Söhrman från Dokument- & arkivservice Ringhals AB fick ta emot utmärkelsen Årets arkiv 2012. Foto: Niko Fastman.

ningen vid Arkivforum tillkännages de tre nominerade arkivinstitutiöner. Det innebär att det inte bara är vinnaren som får uppmärksamhet utan även de nominerade. Eftersom Arkivveckan äger rum nästa år, så kommer Årets Arkiv att utses under Arkivveckan i Västerås, 14-16 maj 2013. Förutom diplom och äran omfattar priset även 20 000 svenska kronor. Prispengarna har använts till bland annat studieresor och annan kompetensutveckling. Lokala, regionala och sociala medier har uppmärksammat priset. Några av pristagarna "frontar" på hemsidan att de varit årets arkiv.

Priset kan sägas ha två uppgifter: den ena är att det ska inspirera och ge kollegor i sektorn goda förebilder. Den andra är att visa omvärlden och uppdragsgivarna arkivens olika uppgifter, funktioner och bredd i samhället, i syfte att göra arkivarierna och arkivverksamheten mer efterfrågad, använd och respekterad.

Från kulturaktör till verksamhetsnytt

De hittills fem pristagarna visar på arkivsektorns bredd, kunskap och samhällsnytta. Eskilstuna stadsarkiv som var den första pristagaren 2008 visar på rollen som kulturaktör. Året efter 2009 var pristagaren ett folk-

■ Pristagarna och juryn under prisutdelningen av Årets arkiv. Foto: Niko Fastman.

rörelsearkiv – Arkivcentrum i Örebro – med ett synligt folkbildande fokus. Stockholms läns landstings arkiv och biobankscentrum i Flemingsberg har genomfört ett framgångsrikt arbete med långtidslagring och vann utmärkelsen 2010. Vinnaren av utmärkelsen 2011 – Göteborgs stadsbyggnadsarkiv – har utfört ett produktivt utvecklingsarbete med ett tydligt användarperspektiv. Årets pristagare, Dokument- & arkivservice Ringhals AB, är inget publikt arkiv i gängse mening, men arkivet har en central roll i driften av kärnkraftverket och är levande arkiv som visar på verklig verksamhetsnytta.

Fem olika arkiv inom fem olika sektorer, som alla är goda förebilder och inspiratörer, och som visar på arkivsektorns bredd och mångfacetterade verksamhet. I spannet från kulturaktör och folkbildare över verksamhetsnytta och långtidslagring till användarperspektiv tycker jag dessa pristagare ringar in några av de viktigaste uppgifterna arkivsektorn har här och nu.

FAKTA OM ÅRETS ARKIV

Jury för Årets arkiv består av:

- Karin Åström Iko, vice förbundsordförande DIK, juryns ordförande
- Björn Jordell, riksarkivarie, Riksarkivet
- Christer Nylander, riksdagsledamot, vice ordförande Riksdagens kulturutskott
- Tomas Lidman, f.d. riksarkivarie
- Sara Naeslund Lems, ledamot Svenska arkivsamfundet och konsult vid Acando HQ
- Anastasia Pettersson, ordförande Näringslivets arkivråd
- John Chrispinsson, journalist och författare
- Staffan Smedberg, arkivarie, senior

PRISTAGARE

Årets arkiv 2008-2012

- 2012 Dokument- & arkivservice Ringhals AB
- 2011 Göteborgs stadsbyggnadsarkiv
- 2010 Stockholms läns landstings arkiv och biobankscentrum i Flemingsberg
- 2009 Arkivcentrum Örebro
- 2008 Eskilstuna stadsarkiv

Läs mer på <http://www.dik.se/arets-arkiv>

◆ Skribenten är divisionschef i Riksarkivet och vice ordförande för DIK.

Kan arkiv bidra till ökad kreativitet, entreprenörskap och tillväxt?

Katalin Gere

En intern konferens med temat regional tillväxt samt kulturella och kreativa näringar (KKN) hölls vid Riksarkivet i Stockholm 25-26 april 2012. Målgruppen bestod av landsarkivarierna, avdelningscheferna och de medarbetare som i huvudsak arbetar med att öka kännedom om arkiv eller frågor kring tillhandahållande och extern samverkan samt övriga intresserade.

Regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning

Arrangemanget föranleddes av att Riksarkivet deltar i regeringens handlingsplan för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007-2013 samt i handlingsplanen för kulturella och kreativa näringar. Syftet var att genom föredrag och diskussioner bidra till kompetensutvecklingen på området och stimulera till nytänkande. Eftersom båda uppdragen var nära att slutföras, var det viktigt att få tillfälle att summera men också att fundera kring vilka utvecklingsmöjligheter som finns och hur myndigheten kan gå vidare. Konferensen samlade tillsammans med några externa medverkande ett fyrtiotal personer.

Konferensen inleddes med en gemensam lunch och riksarkivarien Björn Jordells välkomsttal. Därefter följde en serie föredrag och presen-

tation av olika verksamheter. Först ut var Tobias Nielsén, ekonom och VD för kunskapsföretaget Volante med sitt föredrag *Framtiden är nu – kulturens förändrade landskap*. Genom att visa hur kulturens roll gradvis har förändrats i relation till näringslivet under de senaste årtionden satte han in ämnet i ett brett sammanhang. Det var intressant att följa hans redogörelse för hur kultur och kulturarv i ökad utsträckning har blivit en del av vissa produkter/varor och hur upplevelseindustrin har fått ett betydande uppsving jämfört med tidigare. Men kulturens betydelse för ekonomisk utveckling är större än så. Den täta förekomsten av kulturverksamheter inom ett geografiskt område (s.k. kluster) anses öka (arbetskraftens) kompetens och kreativitet generellt och bidra till områdets attraktivitet som i sin tur genererar ökad efterfrågan och konsumtion av olika slag. Nielsén presenterade en numera ofta använd modell för att analysera och förklara kulturens totala ekonomiska värde (TEV) som består av användarvärde och icke-användarvärde. Användarvärdet utgörs av direkt användarvärde (output som kan konsumeras direkt) och indirekt användarvärde (samhälleliga eller funktionella fördelar). Det upplevda värdet (upplevelsevärde) som skiljer sig från individ till individ kan läggas till kategorin användarvärde. Icke-användarvärden är av tre olika slag enligt denna modell: optionsvärde

(potentiella framtida direkta och indirekta användarvärden), arvsvärde (värdet för framtida generationer) och existensvärde (värdet från kunskap om fortsatt existens).

Konferensens nästa talare var Per-Olof Remmare från Tillväxtverket. Han redogjorde för Tillväxtverkets uppdrag avseende regeringens handlingsplan för KKN och för arbetet i samverkan med åtta andra myndigheter (bl.a. Riksarkivet) i nio olika deluppdrag. Handlingsplanens syfte är att öka entreprenörskap och företagande inom KKN och har en budget om 73 miljoner kronor under tiden 2010-2012. De tre koordinerande myndigheterna förutom Tillväxtverket är Vinnova och Tillväxtanalys.

Lärande genom kulturarv

Kulturarv för kreativa näringar hette föredraget som hölls av Sara Grut från Nordiskt centrum för kulturarvspedagogik (NCK) i Östersund. NCK är ett samarbete mellan Riksarkivet/Landsarkivet i Östersund, Förningsarkivet i Jämtlands län och Jamtli. Lärande genom kulturarv utgör kärnan i NCK:s verksamhet som omfattar såväl praktik som policyutveckling och forskning. För närvarande driver NCK två projekt som handlar om att, med hjälp av arkiv och museum, inspirera företag som vill använda kulturarv – till exempel i berättande, produktutveckling eller som grund för helt nya företags-

idéer. Sara Grut presenterade de pågående projektens utgångspunkter och arbetssätt och gav konkreta och inspirerande exempel på hur ett regionalt arkiv kan arbeta med näringslivsfrämjande insatser.

Dagens sista talare var Johanna Skantze, VD för Generator Sverige. Under titeln *Samverkan – nyckel till regionalt utvecklingsarbete avseende kreativa näringar* presenterade hon sin organisation och berättade om målsättningarna och verksamheten. Generator som är en ideell förening grundades vid årsskiftet 2009/2010 och har sedan dess vuxit avsevärt genom att fler och fler län och regioner anslutit sig. Organisationen är regionernas samarbetsplattform för utveckling av och lärande om kulturella och kreativa näringar. Generator har bl.a. anordnat utbildningar på uppdrag av Tillväxtverket inom deluppdraget *Kreatörskaravaner*.

Konferensens andra dag startade med föredraget *Vad vill politiken? Nationella mål och internationella utblickar*. Föredragshållaren, kanslirådet Robert Nilsson från kulturdepartementet, gav åhörarna en uppskattad orientering i ämnet *Kulturpolitikens internationalisering med utgångspunkt i de kulturella och kreativa näringarna* – en sektor som har vuxit betydligt snabbare de senaste åren än ekonomin i övrigt inom EU. Han redogjorde bl.a. för EU2020 – en strategi för smart, hållbar och

inkluderande tillväxt med koppling till EU:s budget 2014-2020 och programmet Creative Europe. Han berättade också om det nordiska samarbetet, kallat Kleanord – det första nordiska samarbetet mellan de nordiska kultur- och näringsministrarna – som syftar till utveckling och profilering av Norden som center för kreativa industrier.

Näringslivet som kund

Nästa talare var Per-Ola Karlsson, arkivchef vid Centrum för näringslivshistoria. Hans föredrag *Med näringslivet som kund. Erfarenheter av arbetet som näringslivsarkivarie* gav många lärdomar och inspirerande exempel på hur en arkivinstitution kan arbeta med företag och involvera näringslivet i bevarande och nyttjande av kulturarvet.

Ett intressant exempel på hur arkiv kan användas instrumentellt gavs av Mats Göransson från Landsarkivet i Östersund. Han har sedan 2008 varit samordnare för det framgångsrika projektet "After Work", framförallt riktat mot den s.k. tredje åldern. I hans föredrag *Arkivets betydelse för regional tillväxt, livslångt lärande och social sammanhållning* berättade han om hur man i Östersund har arbetat praktiskt med kulturarvet i olika projekt och vad det har fått för effekter.

Konferensen avslutades med att Ulrika Sturesdotter Andersson och

undertecknad redogjorde för Riksarkivets medverkan i regeringsuppdragen avseende KKN respektive regional tillväxt som efterföljdes av en diskussion om hur Riksarkivet kan vidareutveckla sin verksamhet i detta hänseende. Bättre statistik rörande KKN: s ekonomiska betydelse efterlystes och vikten av att ge kreatörerna möjlighet till att använda arkiven som innehållsleverantörer betonades. Deltagarna var eniga om att de regionala förutsättningarna var olika, därför måste varje landsarkiv utveckla sina egna arbetsmetoder och angreppssätt.

◆ *Skribenten är processägare.*

För rapporterna *Kulturmyndigheternas arbete med kulturella och kreativa näringar* och *Riksarkivets medverkan i genomförandet av den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning* se www.riksarkivet.se.

HMV

Att bruka kulturarvet

Björn Jordell

■ Foto: Emre Olgun.

Som ett led i tillkomsten av det särskilda politikområdet - Kulturpolitik - antog den svenska riksdagen 1974 ett antal mål för den nationella kulturpolitiken. Även om det sedan dess gjorts vissa justeringar och smärre revideringar överensstämmer dagens mål i stort med de ursprungliga. Sett i ett historiskt perspektiv är det idag uppenbart att de nationella kulturpolitiska målen har haft ett avgörande inflytande på hur den praktiska politiken har utformats och vår uppfattning om kulturens samhälleliga roll. Ett av målen har haft en alldeles särskild betydelse för minneinstitutionerna och har genom årtionde på många sätt varit bestämmande för hur vi valt att formulera vårt uppdrag och vår roll inom den nationella kulturpolitiken. Det är ett mål som med lite olika formuleringar tydligt klargör att kulturarvet ska bevaras och vårdas i syfte att det ska användas. Kulturarvet ska brukas och vi har en

uppgift att hantera det på ett sätt som befrämjar användandet.

Ett pedagogiskt tilltal

När politiken formulerades i början av 1970-talet hade begrepp som brukande, användande och tillgängligheten mer begränsad betydelse än vad vi ger dem idag, nästan fyrtio år senare. Att i praktiken omsätta målen var då i stor utsträckning kopplat till institutionernas förmåga att öka tillgängligheten genom generösare öppettider, en mer öppen och inkluderande attityd till besökare och ett pedagogiskt tilltal.

Även om vi idag kan tycka att sjuttioalets försök att omsätta ord som brukande och användande i den dagliga verksamheten vid institutionen framstår som lite tafatta, är det ett faktum att de utgjorde viktiga politiska styrsignaler, som stakade ut en färdriktning som har haft stor betydelse för oss. Omsvängningen

mot en mer brukartillvänd verksamhet tog ordentlig fart under 70-talet, då främst inom museisektorn. Arkiven har varit lite mer saktfärdiga. Ska vi vara lite självkritiska tvingas vi väl konstatera att arkiv har varit, och i vissa fall fortfarande är ganska slutna institutioner. Arkivarien har historiskt sett lärt sig yrkets hemligheter i en omgivning och en yrkesmässig miljö som ofta lagt större vikt vid vård och bevarande än användning och användbarhet. Förändringen mot en mer öppen attityd och ett medvetet arbete för att bygga mer publika strukturer, startade ganska sent i arkivvärlden. När den kom har den en direkt koppling till tekniska innovationer och nya möjligheter att distribuera och sprida arkivinformation.

Vi har sett en häpnadsväckande utveckling från tryckta utgåvor av källor till de nya former för distribution som mikrofilmen gav. Under det senaste årtiondet har vi med entusiasm tagit till oss och utvecklat den digitala teknikens möjligheter. Varje steg i denna tekniska innovationsprocess har inneburit förbättrad tillgänglighet och ett ökat användande. Arkivens utåtriktade arbete handlar idag i stor utsträckning om digitala produkter och tjänster.

Arkiven och öppen data

Jag är helt övertygad om att vi nu står på tröskeln till ett nytt steg i utvecklingen. Ett steg som kommer

att ytterligare bredda betydelsen av vad vi lägger i begreppen bruka och använda kulturarvet. Ett steg som innehåller nya uttryck som "re-use" eller vidareutnyttjande av information och öppen data. Många omfattar idag insikten att vår data, såväl innehåll som metadata, har en kraftfull och outnyttjad potential att fungera som digital råvara som kan användas av andra än vi själva för att förädlas till nya och innovativa tjänster. Jag tror också att många ser möjligheterna som ligger i att tillhandahålla våra digitala resurser för ett fritt vidareutnyttjande och ser hur detta kan tydliggöra det digitaliserade kulturarvets betydelse som en motor för kreativitet, ekonomisk utveckling och innovation. Om resultatet av ett mer engagerat och aktivt förhållningssätt till konceptet Öppen Data innebär vidareutveckling av brukarbegreppet, en möjlighet för arkiven att uppfattas som mer relevanta och viktiga ur ett samhällsligt perspektiv och dessutom ge en förbättrad tillgänglighet och en ökad användning, vad är det då som håller oss tillbaka?

Jag är ganska övertygad om att det handlar om psykologiska mekanismer kopplade till känslan av förlorad kontroll, ifrågasatt äganderätt och en känsla av olust över att någon ska kunna tjäna pengar på våra ansträngningar.

Reaktionerna är förståliga men dock

felaktiga. Om vi med förlorad kontroll menar det faktum att arkivinformati- on kan komma att dyka upp i för oss oväntade sammanhang, berövade sin kontext och därmed allmänt obegriplig, så stämmer det. Den kontrollen varken kan vi eller bör upprätthålla. Att till varje pris försöka förhindra ett meningslöst användande av arkivinformati- onen är dock inte att ha kontroll. Det är inte heller vår uppgift. Vår uppgift är att ha total kontroll över de källsystem från vilken data kan hämtas för andra att utnyttja och vidareanvända så som man behagar. Vi ska inte kontrollera och reglera själva användandet, hur meningslöst det än presenteras. Vi har däremot ett oavvisligt ansvar att upprätthålla informationens kvalitet, struktur, kontext, autenticitet osv., inom de system från vilken rådata kan hämtas.

Skribenten är riksarkivarie i Sverige.

Udstilling

om homoseksuelles kamp i Island

Svanhildur Bogadóttir

Udstillingen *Frem i Lyset – en anderledes historie i dokumenter* - blev åbnet af Reykjavíks stadsarkiv i Reykjavíks rådhus d. 8. august 2012.

På udstillingen er der vist på plancher og i udstillingsmontrer et udvalg af dokumenter og udgaver, som er forbundet med homoseksuelles historie før i tiden. På udstillingen er der også mulighed for at sætte sig ned og blade i gamle og nye tidsskrifter fra Forbundet af 78 samt andet oplysningsmateriale som Forbundet har udgivet. Forbundet af 78 er en forening af homoseksuelle og andre seksuelle minoriteter og blev stiftet i 1978.

På Stadsarkivets udstilling er meget, som minder om andre tider end dem, vi nu lever i, tider der var svære for mange homoseksuelle, hvor fordomme og frygt for dem som var anderledes ikke var langt væk. Udstillingen beskriver på forskellig vis de forhold som homoseksuelle måtte leve under, men samtidig beskrives de samfundsændringer og de milepæle og sejre, som de homoseksuelle har vundet i løbet af de sidste årtier. I dag deltager næsten hver fjerde landsmand i Gay Pride for at fejre dagen sammen med de homoseksuelle og andre seksuelle minoriteter.

Reykjavíks Stadsarkiv opbevarer arkiver fra Forbundet af 78, og dokumenterne beskriver godt foreningens virke og de sager den har kæmpet for igennem tiden.

■ Stadsarkivets udstilling var i Reykjavíks Rådhus. Her ses en del af udstillingsområdet. Foto: Arnaldur Halldórsson for Stadsarkivet.

■ Homoseksuelle demonstrerer foran Altinget, parlamentet i Reykjavík, i 1994 og kræver øgede rettigheder. Foto: 365 midlar, Reykjavíks Foto Museum.

Stadsarkivet opfordrer endvidere folk til at afhænde dokumenter eller andet materiale, som fortæller, beskriver eller forbindes med de homoseksuelles og andre seksuelle minoriteters historie.

Udstillingen er designet af Björn G. Björnsson, udstillingsdirektør er Svanhildur Bogadóttir, stadsarkivar, men hun og Guðjón Indriðason, afdelingsleder i Stadsarkivet, valgte udstillingsmateriale. Arkivets personale satte udstillingen op.

◆
Forfatteren er stadsarkivar i Reykjavík.

Renoverede magasiner i Nationalarkivet

Eiríkur G. Guðmundsson

Siden Islands Nationalarkiv flyttede ind i Reykjavíks mejeris gamle lokaler på Laugavegur i 1985, har man efterhånden tilpasset lokalerne til arkivbrug. Dette foregår endnu, men med forhøjede bevil-

linger i 2011 er der nu god gang i renoveringen. Udsigterne er derfor, at i slutningen af 2013 vil vi have indrettet størsteparten af bygningerne på Laugavegur som moderne magasiner. Det er noget, som alle medarbejdere på arkivet ser frem til. Større og bedre magasiner vil forbedre deres arbejdsvil-

kår, og kunderne får bedre adgang til arkivalierne, som desværre i høj grad opbevares nu på paller. Det vil også tilskynde de afleveringspligtige myndigheder, fordi der så er mere hyldeplads for det, som afventer aflevering. I alt vil nationalarkivets magasiner kunne rumme 55 hyldekilometer i de nuværende

■ I maj måned fejrede personalet ibrugtagning af et nyt magasinrum, der rummer 3400 hylde-meter. Her overrækker Bjarni Þórðarson, leder af renoveringen, en saks til konstitueret nationalarkivar Eiríkur G. Guðmundsson. Foto: Benedikt Jónsson.

■ Personalet inspicerer de nye hylder.
Foto: Benedikt Jónsson.

bygninger, hvor allerede opbevares godt 40 hyldekilometer.

Men trods øget magasinkapacitet på Laugavegur vil disse fornyede magasiner snart være fyldt, eller i løbet af 5 år, antagelig. Derfor behøver man snart at planlægge at bygge nye magasiner, til at rumme de papirarkivalier, som vil blive afleveret til arkivet i de kommende år og årtier. Der foregår et arbejde, som skal klargøre behovet, og resultaterne forventes at foreligge inden årets udgang. De foreløbige resultater peger på, at der allerede ligger mellem 50-60

hyldekilometer papirarkivalier hos myndighederne. En stor udbygning er nødvendig i nær fremtid. Forhåbentlig kan de nye bygninger bygges på den nuværende grund.

Som led i at øge magasinkapaciteten satser vi på at købe compacthylder i de fleste rum i magasinerne, som nu er under renovering.

■ De nye hylder blev købt i Italien og er de første motordrevne hylder, Nationalarkivet tager i brug. Foto: Benedikt Jónsson.

Aargang 0

[Log ud](#) [Min side](#) [For lærere](#) [Om Aargang 0](#)

Elna

Karen

Andreas

Astrid

Peter

Mette Marie

Volmer

Elna

Morens profession

I folketællingen 1901 står der ikke, hvad Elnas mor, Ane Kirstine Sørensen, erhverv er. Som gift kone kan barnespæning og husboldning nok optage hele hendes dag. Før hun blev gift, forsørgede hun sig selv.

Kig i "Protokol over løssagtige kvinder 1896"

Beskriv Elnas mors sociale baggrund og ungdom. Hvilket erhverv har hun i hvert fald haft? Hvilken paragraf i straffeloven overtrådte Ane Kirstine i maj 1896?

Læs temaet "Dømt til prostitution"

og beskriv nærmere hvad Ane Kirstine har gjort og vurder omfanget af hendes prostitution. Var Elnas mor "dømt til prostitution"?

Print

Protokol over løssagtige kvinder 1896

Vis i fuldskærm | Fold ind

Dømt til prostitution

Protokol over løssagtige kvinder

Elnas fødsel

Barndomshjemmet

Morens profession

Faren indlægges

Til København og tilbage igen

I morens fodspor

Elna meldes til politiet

Aargang 0

[Log ud](#) [Min side](#) [For lærere](#)

Elna

Karen

Andreas

Astrid

Peter

Mette Marie

Volmer

Elna

Elna - den socialt udsatte pige

Da Elna vokser op, er der strenge forestillinger om, hvordan den "gode" pige bør opføre sig. Hun skal ikke drikke alkohol eller rende omkring på gader og stræder - og frem for alt bør hun ikke have sex, før hun bliver gift.

Følg Elnas liv og se, om hun lever op til de krav.

Mine opgavebesvarelser

Elnas fødsel

Elna var datter af Ane Kirstine Sørensen og bryggeriarbejder Hans Pedersen. Ved Elnas døb den 16. september 1900 var der to faddere. Den ene var bager Christian Hansen i Vindegade, og den anden var I. Jørgensens hustru i Grynhusene, som altså boede på samme gade som Elna og hendes familie.

Med en fabriksarbejder som far kom Elna fra arbejderklassen.

Barndomshjemmet

Der boede to familier i ejendommen. I stuen boede en enlig mor med to børn. På 1. sal boede familien Petersen, som bestod af 5 personer. Elna havde to ældre brødre, der var født i henholdsvis 1897 og 1899.

Elnas far arbejdede på Albanibryggerierne. Det fremgår ikke, hvilket erhverv Elnas mor havde.

Morens profession

Elnas mor, Ane Kirstine Sørensen var født i 1868 i en lille landsby, Sønderby i Glud Sogn i Jylland. Ane Kirstines far var arbejdsmand. Ane Kirstine kom ud at tjene lige efter sin konfirmation. Hun tjente først hos en dyrlæge i Glud og senere kom hun i tjeneste hos en gårdmand. Siden havde hun haft mange forskellige pladser i Jylland. Hun kom til Odense i 1894 og fik tjeneste hos snedker Rasmussen, men så rejste hun hjem til Jylland og var der i 2 måneder. I august 1895 rejste hun tilbage til Odense og tjente først hos en købmand og siden havde hun ernæret sig som syerske. Så hun havde både været tjenestepige og syerske.

Måske har hun også tjent lidt ved siden af som prostitueret. I hvert fald fik hun et tilhold i 1896 og kom i politiets sorte bog over løssagtige kvinder. Hun havde overtrådt paragraf 180.

En bagård i Odense i statstallet. Sådan så Elnas v Kilde: Odense Bys Museer

Følger hun Dydsmalle Vej?

Elnas fødsel

Barndomshjemmet

Morens profession

Faren indlægges

Til København og tilbage igen

I morens fodspor

Elna meldes til politiet

Elna i retten

Elnas forbrydelse

Thi kendes for ret...

Endnu langt til velfærdsstaten

Aargang 0

– et interaktivt undervisningsmateriale på nettet

Annette Østergaard Schultz

Den 1. september lancerede Statens Arkiver det webbaserede undervisningsmateriale, Aargang 0. Med den nye skoletjeneste på Rigsarkivet og Aargang 0, der fortrinsvis er funderet på landsarkiverne, har Statens Arkiver nu for alvor grebet fat i skolebørnene.

Aargang 0 retter sig mod grundskolens ældste klasser og gymnasiet.

Brug arkivalierne!

I fokus på Aargang 0 er elevernes egen, aktive brug af arkivmaterialet. På baggrund af en bred vifte af arkivalier skriver de en slags livshistorie for de 7 børn, som sitet omhandler – 7 vidt forskellige børn, som alle er født i år 1900.

Op imod 50 forskellige kildetyper er brugt. Til hvert barn er der mellem 9 og 12 livsafsnit, der skal skrives. Til grund for hvert livsafsnit ligger en eller ofte to kilder. Til hver enkelt kildetype er knyttet en tekst om kilden og dens anvendelse – herunder også kildekritiske problemer ved netop den type kilde.

Skriv historien!

Kan skoleelever skrive en livshistorie på baggrund af arkivalier? Jo, med lidt hjælp: Foruden det originale, indscannede arkivalie, får de mulighed for at benytte en læsevenlig udgave. Derudover er der spørgsmål, der tjener som støtte undervejs.

Ved at skulle skrive en livshistorie – eller i hvert fald de første 20-25 år af den – får opgaverne en mening ud over den traditionelle skoleopgave. Der kommer et resultat ud af det, samtidig med at eleven lærer meget både om tiden og selvfølgelig ikke mindst om brugen af kilder.

Børnene sættes ind i en ramme gennem temaer og temaspørgsmål ved det relevante livsafsnit.

Perspektivér!

De 7 børn kommer fra geografisk og socialt forskellige vilkår, og de oplever de meget begivenhedsrige år 1900-1925 på meget forskellig vis. Det giver rig lejlighed til efterfølgende på klassen at diskutere spørgsmål som social arv og historieskabte mennesker kontra menneskeskabt historie. Store, abstrakte spørgsmål, som Aargang 0 gør konkrete og håndtérbare.

Grundig lærervejledning

Under arbejdet med Aargang 0 har vi stået i forbindelse med et panel af lærere fra både grundskole og gymnasium. Én af de ting, vi har lært, er, at grundig lærervejledning må der til. Ikke mindst vil lærerne vide, hvilke mål og krav, de opfylder, når de bruger et website som Aargang 0. Aargang 0 opfylder en lang række af de krav, som stilles til lærere i grundskole og gymnasium.

Og respons fra eleverne...

Vi har ikke kun hørt lærerne, men også eleverne. Ikke mindst det har vi haft stor gavn af. Der har været noget navigation, vi fik rettet op på den konto – men det mest interessante (og tankevækkende) har næsten været at høre, hvad der var vigtigt for eleverne:

- Det var vigtigt for dem at se det originale (indscannede) arkivalie. Det understregede autenciteten – ja, for nogle var det en forudsætning for den erkendelse – at det faktisk er virkelige mennesker, det drejer sig om!
- Det var vigtigt for dem at følge ét bestemt menneske, fordi det gjorde historien mere levende og vedkommende.
- Det var vigtigt selv at få lov at skrive historien.

De tre ting modsvarer ganske godt målsætningen bag Aargang 0!

Skribenten er arkivar og seniorforsker ved Landsarkivet for Nørrejylland.

■ Erhvervsarkivet i Aarhus. Foto: Ernst Tobisch

Erhvervsarkivet og Aarhus Stadsarkiv – to institutioner, én adresse

Lone Hedegaard Liljegren og Søren Bitsch Christensen

Erhvervsarkivet indgik i 1962 en aftale med Aarhus Kommune om "en arkivordning" for kommunens arkivalier. Erhvervsarkivet havde dengang en selvstændig organisation, men aftalen blev vi-dereført, efter arkivet blev en del af Statens Arkiver i 1992. I 2010/11 besluttede Aarhus Kommune at oprette et selvstændigt stadsarkiv. Beslutningen udsprang først og fremmest af et ønske om at sikre indsamlingen af private arkivalier samt af et ønske om at forankre den arkivbaserede formidling og forskning i byens historie i en lokal institution.

Aarhus Stadsarkiv flyttede i efteråret 2011 ind i Erhvervsarkivets bygning, og de to institutioner deler dermed læsesal og personalefaciliteter. Denne aftale gav stadsarkivet de bedst mulige betingelser for at vinde fodfæste i det lokalhistoriske arbejde. Den gamle aftale førte til, at kommunens arkiv nu ligger i Erhvervsarkivets samlinger, og der er ingen aftaler om at lave om på det. Stadsarkivet varetager myndighedstilsynet i den kommunale forvalt-

ning samt bevaring og kassation. Afleveringerne til offentligt arkiv vil fortsat ske til Erhvervsarkivet, for dermed sikrer vi bl.a., at fremtidige afleveringer også bliver registreret i Daisy på linje med de ældre afleveringer.

Det historiske arkiv fra Aarhus købstad samt de mange omegns- og forstadskommuner, der i 1970 blev indlemmet i det nuværende Aarhus Kommune, fylder omkring fire hyldekilometer. Det er et meget alsidigt og velbevaret arkiv, som slet ikke er blevet anvendt efter fortjeneste. Oprettelsen af Aarhus Stadsarkiv og det deraf følgende større fokus på begivenheder og udviklingsforløb i Aarhusområdet har skærpet opmærksomheden på og interessen for den lokale historie. For at imødekomme en forventet øget interesse for det store kommunale arkiv opprioriterede Statens Arkiver ordning og registreringen af materialet i sommeren 2011. På lidt under et år blev de cirka fire hyldekilometer ompakket og indtastet i Daisy, så alle nu har let adgang til ikke blot at danne sig et overblik over materialet, men også til at bestille det frem til brug på læsesalen.

I den indgåede samarbejdsaftale mellem Statens Arkiver og Aarhus Kommune er der indbygget både nogle direkte og indirekte krav og forventninger til de to kulturinsti-

tutioners samarbejde. Som arkivinstitutioner har vi mange fælles eller identiske problemstillinger og arbejdsopgaver, men der er også ting der ikke er fælles. Stadsarkivets fokus ligger på det lokale og det nære, mens Erhvervsarkivets fokus er landsdækkende. Som del af en stor organisation har Erhvervsarkivet mange forpligtigelser og opgaver, men også mange forskellige organisatoriske ressourcer at trække på. Som selvstændig arkivinstitution har Aarhus Stadsarkiv mere frie hænder til at udvikle og definere opgaver og tiltag.

Trods disse forskelligheder er der meget at arbejde sammen om. I skrivende stund arbejdes der på at etablere et fælles brugerråd, at arrangere Kulturnat sammen og i efteråret 2012 vil vi i fællesskab afholde introduktioner til kommunens arkiv, ligesom vi i foråret 2013 er gået sammen om en folkeuniversitetsforedragsrække om Aarhus' historie. Det er også naturligt for os at koordinere indsamling af erhvervsarkivalier fra Aarhus. Stadsarkivet har også valgt at lade en del af de aktiviteter, det koordinerer for og med frivillige, handle om materialsamlinger i Erhvervsarkivet.

■ Erhvervsarkivet indbød 18. juni 2012 til et åbent hus-arrangement i anledning af arkivbygningens 110-års-jubilæum. I dag rummer bygningen to arkivinstitutioner – Erhvervsarkivet og Aarhus Stadsarkiv. Foto: Aarhus Stadsarkiv.

Lone Hedegaard Liljegren er arkivleder ved Erhvervsarkivet/Statens Arkiver og Søren Bitsch Christensen er stadsarkivar ved Aarhus Stadsarkiv.

En model til beregning af omkostninger, del 3: bitbevaring

Alex Thirifays

Bangkok, Thailand, 2011: Voldsom regn i den sydlige del af landet resulterer i de værste oversvømmelser i over 50 år; Statens Arkiver og Det Kongelige Bibliotek udvikler en model til beregning af omkostninger ved digital bevaring (Cost Model for Digital Preservation, CMDP), herunder hvor meget det koster bevaringsinstitutioner at lagre data og estimere udgifterne til denne lagring 20 år frem i tiden. Hvor er den røde tråd?

Formålet med estimering af omkostningerne

En beskrivelse af omkostningskritiske aktiviteter bidrager til kortlægningen af det endnu kun delvist udforskede område, digital bevaring. Omkostningsvurderingen bringer tillige forståelse for behovet for finansiering og muligheden for sammenligning af forskellige bevaringsløsninger med henblik på at identificere merværdi og besparelser. Formålet med projektet var at lave en model til beregning af omkostninger af OAIS' funktionsenhed, Archival Storage (bitbevaring).

Bevaringsværdig bitbevaring

Bitbevaring sikrer, at digitalt materiale bevares intakt med henblik på genbrug. Der er derfor ikke blot behov for statisk opbevaring af data. Fokus er på aktiv, troværdig bevaring: Sikring af, at det digitale materiale byggesten (bits) ikke ændres,

og sikring af, at maskinerne og medierne løbende erstattes af teknologisk tidssvarende ditto.

Metode

Modellen understøttes af standarder, som beskriver digital bevaring (OAIS) og fastlægger metoder til beregning af udgifter (Activity Based Costing, m.fl.). Omkostningerne er opdelt i aktiviteter (f.eks. fejlfinding) og objekter (f.eks. lagringsmedier).

En række parametre har indflydelse på omkostningerne: Udover lønninger er de vigtigste udstyrets levetid, datamængden og udnyttelsesgraden af mediernes lagringskapacitet.

Modellen er implementeret i MS Excel og fordrer som minimum angivelse af tilvækst i terabytes (TB) over 20 år. Herudover findes andre regulerbare parametre, bl.a. antal kopier og ekspeditionstid.

Resultat

Modellens styrke bunder i dens detaljeringsgrad samt grundig research om lagringsløsninger. Kombineret med opgørelserne i euro pr. TB pr. år, kan der opnås meget interessante indikationer af hvilke lagringsløsninger, der er omkostningseffektive.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at en række kvalitetsparametre og organisatoriske forhold ikke er medtagede. F.eks. kan der i en organisation være behov for hurtig adgang til data, hvorfor en online lagringsløsning er den mest

hensigtsmæssige, mens arkiver med lange tilgængelighedsfrister kan nøjes med en offline løsning.

Oversvømmelsen i Thailand resulterede i pludselige prisstigninger på knap 100 %. At omkostningsmodeller er behæftet med en vis usikkerhedsmargin, er ikke nyt. Når sådanne hændelser indtræffer kombineret med en omkostningsmodels iboende krav om forudsigelser om teknologisk udvikling, udstyrs levetid og fejlrater på medier, kunne opgaven kvalificeres som utaknemmelig.

Skribenten er arkivar ved Rigsarkivet, København.

En projektpresentation

Arkiven som scener för maktutövning och personnätverk

Pertti Hakala

Ett forskningsprojekt vid de två universiteten i Åbo granskar de finska arkivinstitutionernas roll inom tolkningen av det förflutna i en nationell kontext. Projektet leds av professorn i Finlands historia vid Åbo Universitet (Turun Yliopisto) FD Kirsi Vainio-Korhonen, som här berättar för Nordisk Arkivnyt vad det egentligen är fråga om. Hon leder sedan 2011 projektet ”Bygge och tolkning av nationens förflutna – de finländska arkivinstitutionerna som makt nätverk och platser för minne.”

1. Finlands Akademi har för första gången beviljat ett projekt som studerar arkivinstitutionerna i vårt lands forskningsfinansiering. Hur kommer det sig?

Det beror enligt min mening på att den arkivvetenskapliga forskningen inte kommit igång förrän rätt nyligen vid de finländska universiteten. Arkivverket stod länge för all undervisning inom arkivsektorn, och därmed fanns inga förutsättningar för akademisk utveckling och forskning inom arkivbranschen. (Beträffande den akademiska undervisningen se NA 3/2002 s. 116 och NA 1/2007 s. 26.)

2. Du leder projektet. Vad var det som fick Dig och övriga medverkande inom projektet att lyfta fram uttryckligen arkiven?

Den akademiska arkivundervisningen vid Åbo Universitet inom ramen för läroämnet Finlands historia (vidtog 2006) har naturligtvis stor betydelse. Arkivlinjen har varit föremål för kontinuerlig utveckling, och upprätthålls idag i samråd av läroämnena Finlands historia och folkloristik vid Åbo Universitet och läroämnet Nordisk historia vid Åbo Akademi. Syftet med den tvåspråkiga arkivlinjen (finska, svenska) är att skapa förutsättningar för humanistiskt inriktad arkivvetenskap i Finland, vilket förstås även inbegriper akademisk arkivvetenskaplig forskning. Att vi ansökte om forskningsfinansiering från Finlands Akademi för ett uttryckligen arkivvetenskapligt forskningsprojekt är därför högst naturligt.

3. Projektpresentationen talar om maktens nätverk och platserna för minne. Vad skall projektet utreda och belysa?

Forskningsprojektet analyserar historien och det kulturella arvet som scener för maktutövning och personnätverk. Syftet med projektet är att undersöka aktörerna inom arkivbranschen och de val som de gjort från 1860-talet till våra dagar. Det kan sammanfattas i följande frågor:

■ Kirsi Vainio-Korhonen Foto: Mikael Korhonen.

Vems historia har varit (och är än idag) värd att bevaras i arkiven? Hur och på vilka grunder har material valts (och väljs än idag) för varaktig förvaring? Vems material och vilka fenomen har negligerats eller glömts bort (och negligeras/glöms bort än idag)? Hur är materialet tillgängligt för forskarna?

Det är en allmän uppfattning att de nationella arkiven i första hand består av neutrala historiska handlingar. Så är det ändå inte och följaktligen borde forskarna försöka utreda hur och varför arkiven uppstått och hur de används. Hit hör också tankegångarna om ideologi och makt. Relationen mellan arkivets historia, forskarnas behov av material och statens historia är av särskilt intresse. Det är i detta sammanhang som den nya arkivvetenskapliga forskningen vill ifrågasätta arkivinstitutionernas till synes så neutrala roll. Den debatt om kulturarvet och dess innebörd som blossade upp på 1990-talet kan inte heller fortgå utan tillgång till forskningsrön om förutsättningarna att tolka det förgångna.

Behovet av en utvärdering av de nationella arkivinstitutionerna och deras grundvalar är stort p.g.a. de pågående förändringsprocesserna i samhället: migrationen, globaliseringen och internationaliseringen. Vetenskapliga frågeställningar av ny typ innebär nya utmaningar för arkiven. "New History" och därmed jämförbara forskningsinriktningar vill ofta stöda sig på annat material än myndighetshandlingar, i första hand privat arkivmaterial.

Inrättandet av nationella arkivinstitutioner skedde under åberopande av praktiska skäl: myndigheters behov av handlingar och en strävan att effektivisera förvaltningen. De kulturella argumenten framhöll däremot handlingarnas nationella och historiska värde. De tillmättes dock olika värde vid olika tider och i dennakontextstod (står än idag) arkivtjänstemännen för maktutövningen. De nationella arkiven och deras chefer har i det sammanhanget haft en särskild roll som portvakter. De har i sista hand beslutat vems histo-

ria som är värd att bevaras. Det är följaktligen också skäl att överväga hur arkivens historiska avgöranden, insamling av material, indexering, beskrivning och förteckning styr forskningen av i dag.

4. Vilka är ni som deltar i projektet och vad förväntas ni åstadkomma?

Forskningsprojektet leds av professorn i Finlands historia vid Åbo Universitet Kirsi Vainio-Korhonen. Samarbetspartner är Finska Litteratursällskapet (FLS) under ledning av docent Ulla-Maija Peltonen och Svenska Litteratursällskapet (SLS) under ledning av arkivchef Mikael Korhonen.

Doktorander inom ramen för projektet är Taina Saarenpää och Liisa Vuonokari från arkivlinjen i Finlands historia vid Åbo Universitet, förste arkivarie Petra Hakala från Svenska Litteratursällskapet och folkloristerna Riikka Kiuru och Andreas McKeough från Helsing-

fors Universitet. Outi Hupaniittu och Jari Lybeck från Åbo Universitet tillhör projektet i egenskap av post doc-forskare.

5. Projektet samarbetar med de två stora aktörerna inom finländsk humaniora: Finska och Svenska litteratursällskapen. Det är väl inte en slump?

Det var inte någon slump. Både FLS under ledning av Ulla-Maija Peltonen och SLS under ledning av Mikael Korhonen har konsekvent betonat dryftandet av arkivteoretiska frågor. De är chefer för de nämnda institutionernas arkiv och har i egna akademiska studier behandlat de frågor om arkivens maktutövning och minne som står i fokus för vårt forskningsprojekt.

6. Du har varit primus motor bakom den arkivlinje som i Åbo ger undervisning i vetenskapligt baserad teoretisk och praktisk arkivverksamhet på universitetsnivå. Var projektet ett logiskt steg vidare?

Ja, vilket redan närmare utretts i svaret på Din andra fråga.

7. Såväl forskningsprojektet som arkivundervisningen är handfasta påminnelser om de nära sambanden mellan humaniora och arkiv. Har denna dimension glömts bort p.g.a. fokuseringen på informationsvetenskap?

Det tycker jag, och det var en bidragande orsak till inrättandet av arkivlinjen vid Åbo Universitet och vår ansökan om forskningsfinansiering från Finlands Akademi.

8. När får vi ta del av de första rönen?

Projektet anordnar årligen ett internationellt vetenskapligt seminarium. Det första ägde rum den 15 maj 2012. (Se <http://kamera.utu.fi/conferences/2012/>)

Åren därpå kommer följande seminarier att arrangeras: Spring 2013 Sites of Memory, Spring 2014 Silences of Archives, Spring 2015 Making National Pasts.

FAKTA

Filosofie doktor Kirsi Vainio-Korhonen (f. 1958) är professor i Finlands historia vid Åbo universitet. Hon har tidigare varit forskare vid Finlands Akademi och lektor i historia vid Åbo universitet. Hennes specialområden är könsrelaterad historia, de urbana näringarnas historia och i synnerhet de finska kvinnliga företagarnas och lönearbetarnas historia, men också de urbana hantverkarnas historia. Kirsi Vainio-Korhonen har i sin forskning främst hållit sig till Finlands 1700-tal, och har utgett flera uppmärksammade monografier. Hon har sedan 2004 verkat inom ett antal forskningsprojekt vilka finansierats av Finlands Akademi.

Seminarium

om finska Riksarkivets kopieringssamarbete med Ryssland

Eljas Orrman

Det långvariga kopieringssamarbetet mellan Riksarkivet och den ryska arkivförvaltningen (Rosarchiv) har belysts i en rad artiklar i Nordisk Arkivnyt genom åren. Kopieringsprojektet och materialförvärven presenterades i april i Riksarkivet vid ett seminarium för universitetslärare och forskare.

Sedan Riksarkivet 2005 ingått ett ramavtal med den centrala ryska arkivförvaltningen (nuvarande benämning Federalnoe archivnoe agentstvo, Rosarchiv) om samarbete rörande kopiering av handlingar i ryska arkiv av intresse för finländsk historieforskning, inleddes det konkreta samarbetet 2007. Då erhöll Riksarkivet det första betydande årliga anslaget för denna verksamhet från undervisningsministeriet, nuvarande undervisnings- och kulturministeriet, och då undertecknades det första konkreta samsarbetsavtalet med en rysk arkivinstitution, *Ryska centralarkivet för socialpolitisk historia* (RGASPI). Samma år tillsattes vid Riksarkivet ett projekt för kopieringssamarbetet med Ryssland (jfr NA 2/2005, s. 83-85 och 2/2007, s. 83-84). Fram till dags dato har samsarbetsavtal ingåtts med ett drygt tiotal federala och regionala ryska arkivinstitutioner. Kopieringsverksamheten har även utsträckt till några av de stater som lösgjort sig från Sovjetunionen efter dess fall. Till en

början var det fråga om att anskaffa kopior genom köp, men under de senaste åren har anskaffningen av kopior enligt ryskt önskemål till en del ägt rum inom ramen för bytesverksamhet enligt principen kopia emot kopia. Fram till utgången av år 2011 har sammanlagt ca 570 000 exponeringar (sidor eller uppslag) erhållits i form av mikrofilm eller digitala kopior.

För att presentera kopieringsprojektets materialförvärv och för att få synpunkter på det anskaffade materialet av universitetslärare och forskare i rysk och sovjetisk historia samt deras principiella synpunkter och praktiska önskemål beträffande kommande anskaffningar, arrangerade kopieringsprojektet ett seminarium den 24 april 2012 i Riksarkivet. Antalet deltagare var närmare trettio.

Ministerieinsatser av avgörande betydelse

I sitt öppningsanförande framhöll riksarkivarie Jussi Nuorteva att det hör till arkivverkets uppgifter att anskaffa kopior av handlingar i ryska arkiv av betydelse för finländsk historieforskning för att på så sätt underlätta särskilt yngre forskares och forskarstuderandes materialtillgång och att därigenom sänka tröskeln för dem att välja ämnen rörande relationerna mellan grannländerna. Han framhöll betydelsen av undervisnings- och kulturministeriets välvilja mot projektet liksom även

utrikesförvaltningens positiva inställning till kopieringssamarbetet, vilket kommit till synes bl.a. genom att Finlands ambassad i Moskva i augusti 2011 stod som värd för ett seminarium om kopieringssamarbetet. (Företrädare för ambassaden samt Riksarkivet jämte projektet liksom även cheferna för Rosarchiv och flera federala och regionala arkivinstitutioner deltog i seminariet.) I programmet följde sedan en översikt av Eljas Orrman över finska Statsarkivets/Riksarkivets satsningar fr.o.m. 1800-talet på att förvärva kopior av handlingar i utländska arkivinstitutioner. Framställningen uppmärksammade främst anskaffningen från Sverige och Ryssland-Sovjetunionen.

Riksarkivets kopieringsprojekt, särskilt samarbetet med de olika ryska arkivinstitutionerna, presenterades av projektchefen, professor Dmitri Frolov som också berörde kontakterna med arkivverken i de stater som lösgjort sig från Sovjetunionen. Särskilt uppehöll han sig vid samarbetet med *Ryska centralarkivet för socialpolitisk historia* (RGASPI), dvs. det f.d. äldre partiarkivet. Inom ramen för detta givande samarbete har Riksarkivet kunnat erhålla mikrofilmkopior av hela det betydande arkivbestånd som ledningen för Finlands kommunistiska parti – verksamt i Sovjetryssland efter inbördeskriget 1918 – gett upphov till, med material ända till 1930-talet. Inom Kominterns kaderavdelning upp-

rättades personakter över dem som var verksamma inom organisationen. Till detta aktbestånd som även omfattade finländare började man senare foga nya akter över sådana finländare som av olika anledningar var av intresse för partiet, såsom presidenter, ministrar, partiledare för och riksdagsmän från alla partier samt kulturpersonligheter. Kopior av en stor del av detta material på över två tusen personakter har redan erhållits och avsikten är att få alla akter som gäller finländare kopierade.

Den andra projektchefen vid projektet, docent Jyrki Paaskoski beskrev i sitt anförande det för finländsk historieforskning intressanta äldre materialet i *Ryska statens centralarkiv för gamla handlingar* (RGADA), i *Ryska statens historiska centralarkiv* (RGIA) samt i *Ryska federationens nationalarkiv* (GARF). Som den specialist på Gamla Finland (de i Nystads- och Åbofrederna 1721 och 1743 till Ryssland avträdde och med storfurstendömet Finland 1811 återförenade områdena) som han är, koncentrerade han sig särskilt på 1700-talsmaterialet samt 1800-talsmaterialet.

Metodologiska aspekter och forskningsmöjligheter

Professor Kimmo Rentola från Åbo universitet uppehöll sig i sitt anförande med rubriken "Det ryska arkivmaterialet sett ur forskarens synvinkel" vid metodologiska iakt-

tagelser samt vid frågor som uppstår hos forskaren inför det av Riksarkivet förvärvade kopiematerialet. Han framhöll bl.a. att man om möjligt bör förvärva kopior av hela arkivbestånd, inte plocka ut enstaka akter eller handlingar. Som ett intressant forskningsfält nämnde han de från Finland 1918 österut flyktade finska kommunisternas verksamhet i Sovjetunionen, särskilt deras militära aktiviteter. I fråga om det ovan nämnda beståndet av personakter i RGASPI framhöll han att det äldre materialet som härstammar från Komintern är av betydligt högre kvalitet än de akter som skapats senare hos det sovjetiska kommunistpartiet. Han ansåg att tyngdpunkten i materialanskaffningen i form av kopior samt forskningsinsatserna borde ligga i efterkrigstiden.

Professor Timo Vihavainen anlade forskarhandledarens synvinkel på projektets verksamhet och dess anskaffning av kopiematerial under rubriken "Om möjligheterna att nyttja det ryska materialet i undervisning och forskning". Han framförde önskemålet att förteckningarna över det kopierade materialet kunde göras tillgängliga via nätet och med goda sökmöjligheter. Han presenterade även ett antal lämpliga pro gradu- och avhandlingsämnen som möjliggörs av kopiematerialet. Bland dessa nämnde han bl.a. Andrej Zhdanovs kontakter med finländarna, bl.a. med Urho Kekkonen

och s.k. "framstegsvänliga kretsar".

För det sista förberedda anförandet svarade ambassadör Arto Mansala. Han presenterade reflexioner kring historiekunskapens och historiemedvetandets betydelse och värde inom utrikesförvaltningen och exemplifierade sin framställning med egna erfarenheter från en lång diplomatbana, bl.a. som ambassadör i Moskva.

Under diskussionen med anledning av anförandena framfördes bl.a. önskemålet att det förvärvade kopiematerialet eller delar av det kunde göras tillgängligt via Internet. Till detta genmälades från företrädarna för Riksarkivet att samarbetet grundar sig på principen att de erhållna kopiorna är tillgängliga endast i Riksarkivets forskarutrymmen. I diskussionsinläggen framfördes även värdefulla synpunkter som kommer att vara till nytta för projektets fortsatta verksamhet. Sålunda påpekade krigshistorikern Carl-Fredrik Geust att finska Berlinlegationens arkiv från tiden före de senaste krigen finns i ryska försvarsministeriets centralarkiv i Podolsk utanför Moskva.

Skribenten är f.d. arkivråd vid Riksarkivet.

Politikens svallvågor tangerade Riksarkivet

Protesterna mot de statliga inbesparingarna är än så länge rätt måttliga i Finland. På bilden ses banderoller från en demonstration utanför Riksarkivet 29 – 30.8. på lämpligt avstånd från Ständerhuset där landets regering förde budgetförhandlingar.

PH

Med Digitalarkivet i lomma

Anette Skogseth Clausen

I mai i år lanserte Arkivverket en app for mobile enheter – smarttelefoner og nettbrett. App-en gjør det mulig å søke i Digitalarkivets data i en løsning som er tilpasset mobiltelefoner og nettbrett. Slektsgransking i Arkivverkets digitale kildemateriale er dermed gjort enda mer tilgjengelig og forhåpentligvis vil det også ha en tiltrekningskraft på en yngre generasjon brukere.

Digitalarkivet er Arkivverkets nettsted for tilgjengeliggjøring av digitalisert kildemateriale. På nettsidene befinner det seg millioner av søkbare personposter og skannede bilder. Hovedvekten av materialet på nettsidene til Digitalarkivet har vært rettet mot slektsgranskere, så her finnes folketellinger fra 1801-1910, kirkebøker, skattelister, emigrantprotokoller, militærruller osv.

I desember 2010, lanserte Digitalarkivet en ny teknologi for søk og visning av tastede data. Siden da har det vært arbeidet med å flytte alt gammelt og nytt kildemateriale i Digitalarkivet over på denne nye løsningen. Søkeapp-en "Digitalarkivet" er knyttet til dette nye. For øyeblikket er det kun folketellingene fra 1865 og 1910 som er publisert i ny "drakt", dermed er det bare 5 millioner personposter å søke i. Men så snart alt annet personbasert datamateriale blir flyttet over til den nye løsningen, vil også dette bli

Digitalarkivet på mobil

På jakt etter slektsopplysninger?

- skriv inn et navn i søkeboksen ovenfor, eller
- gå til "Avansert søk"

I Digitalarkivets mobilutgave kan du etter personer født før 1910. Opplysningene du får er hentet fra Digitalarkivets databaser. Dette omfatter:

- folketellinger
- kirkebøker
- andre kilder med personinformasjon

Digitalarkivet

Avansert søk Informasjon

Personersøk Søk

Digitalarkivet

matilde bruvik Søk

Søket på **matilde bruvik** gav 3 treff. Her vises de 3 mest relevante.

Clara Matilde Knudsen
Fødselsdato: 28.03.1896
Fødested: Bruvik
Bosted: Bruvik: Haugen

Matilde Matiasen Nordaas
Fødselsdato: 10.03.1898
Fødested: Hosanger
Bosted: Bruvik: Vaksdal (gaard)

Stilling og stand: d ug
Hendelsesdato: 01.12.1910
Rolle: folketelt
Kilde: Folketelling 1910 for 1251 Bruvik herred

Mer info

Fornavn: matilde

Etternavn:

Kjønn:

Fødselsår:

Fødselsdato (mm-dd):

Fødested:

Bosted:

■ Digitalarkivets app for mobiltelefoner og nettbrett har et design og en funksjonalitet tilpasset enhetene. Løsningen skal være så enkel og intuitiv som mulig for alle som er vant til å bruke smarttelefoner og nettbrett. Her ser vi bilder fra inngangssiden, det avanserte søkeskjemaet og en treffliste etter et søk i fritextfeltet

automatisk inkludert og gi brukerne et enda større søkegrunnlag.

Søkeapplikasjonen gjelder utelukkende for personinformasjon. En kan søke i et fritextfelt som leter gjennom utvalgte personfelt,

eller en kan gå inn i et avansert søk og spesifisere hvorvidt en søker etter fornavn, etternavn, bosted, kjønn, fødested eller fødselsdato. Søket leter gjennom alt av tilgjengelige data, det er dermed lite behov for for-

kunnskaper for å lete etter personer. Ettersom det ikke er nødvendig å avgrense hva slags kilde eller hvor i landet en skal lete, vil en kunne få fram tilnærmet en livshistorie for en person. Når alle data er på plass, skal det, i teorien, være mulig å finne en persons dåp, konfirmasjon, vielse, evt. flyttinger, hans/hennes barns dåp og vielse, samt personen med evt. familie i en eller flere folketelinger.

App-en ble raskt populær etter lanseringen i mai. Flesteparten av dem som har lastet applikasjonen ned og tatt den i bruk, har gitt strålende tilbakemeldinger og syns den både er enkel og artig å benytte. Etter at den første bølgen av nedlastinger var over, har det vært relativt lite etterspørsel. Dette skyldes nok både at sommermånedene generelt er litt roligere i Digitalarkivet, men også at mange venter på mer kildemateriale slik at søkingen gir flere treff. Vår erfaring er uansett at mobile enheter er nok en nyttig kanal å formidle digitaliserte kilder i, og at både nye og gamle brukere setter pris på å ha Digitalarkivet i lomma – alltid tilgjengelig!

Konsulentbyrået Mesan utviklet app-en for Arkivverket i samarbeid med tre studenter fra Norges Informasjonstekniske Høgskole. Den ble laget i html5 og kan dermed brukes av de fleste smarttelefoner og nettbrett. Løsningen er også tilgjengelig på web uavhengig av app-en: <http://m.digitalarkivet.arkivverket.no/> App-en er gratis og kan lastes ned fra AppStore, GooglePlay og Marketplace, den heter Digitalarkivet. ♦

Skribenten er seniorrådgiver, Digitalarkivet/Statsarkivet i Bergen.

Maria Press

Å skape strukturerte beskrivelser av arkiv har vært en sentral oppgave for arkivarer gjennom århundrer. I det digitale samfunnet, med store og komplekse informasjonsstrømmer og økte krav på kjapp tilgjengelighet, blir denne oppgaven stadig mer aksentuert. Arkivarene stilles foran nye utfordringer samtidig som gode gjenfinningssystemer blir viktigere for at arkivene skal kunne fylle rollen som garantist for demokrati og rettsikkerhet og formidler av kulturarv til alle. På bakgrunn av dette, ønsker en arbeidsgruppe som består av representanter fra det norske Arkivverket og Mittuniversitetet i Sverige å starte et samnordisk forskningsprosjekt: "Att beskriva arkiv i Norden".

Prosjektet har til hensikt både å anlegge et historisk perspektiv på arkivbeskrivelser (sv: arkivredovisning/eng: archival description) og å analysere dagens situasjon og framtidige utviklingstendenser. Vi ønsker å gjennomføre flere komparative studier blant annet vedrørende

- Arkivbeskrivelsenes historiske utvikling med fokus på teoretiske grunnlag, praksis og påvirkende faktorer
- Regelverk og tillempling
- Nåværende beskrivelsesprinsipper og utviklingen mot en dagens virksomhetsbaserte arkivbeskrivelser

Vi ønsker å undersøke hvordan

arkivbeskrivelser har blitt utformet fram til i dag og hvilke faktorer som har styrt utviklingen. Spørsmål som kan stilles er: Finnes det en teoretisk bevissthet og en gjennomtenkt metodikk bak den praksis som er utøvd? Hvilken rolle har teknologiske, samfunnsmessige og brukermessige endringer hatt? Har impulser fra utlandet påvirket teori og praksis? Hvilket formål og hvilke brukergrupper har vært i fokus ved utarbeidelse av arkivbeskrivelser? En slik analyse av bakgrunnen for arkivbeskrivelsene kan belyse dem som de sosio-kulturelle fenomen de faktisk er og gi kunnskap om de ulike vurderinger, bevisste eller ubevisste, som ligger bak beslutningene om hva som skal beskrives og hvordan. Dette vil gi verdifulle bidrag til forståelsen av hvordan arkivene formidles og derved bidra til økt transparens og bedre gjenfinningssystemer for framtiden.

Våre nordiske land har mange likheter når det gjelder lovgivning og forvaltningstradisjon som skiller oss fra andre land. Blant annet bidrar våre offentlighetslover til at spesielle krav må stilles på arkivbeskrivelsene. Det finnes litteratur om arkivbeskrivelser i USA, Australia og noen europeiske land, men svært lite om nordiske forhold. Å belyse den nordiske tradisjonen i et internasjonalt perspektiv syns vi derfor blir ekstra interessant. Prosjektet ønsker også å sette i gang analyser av dagens bruk av arkivbeskrivelser

"Att

beskriva arkiv i Norden"

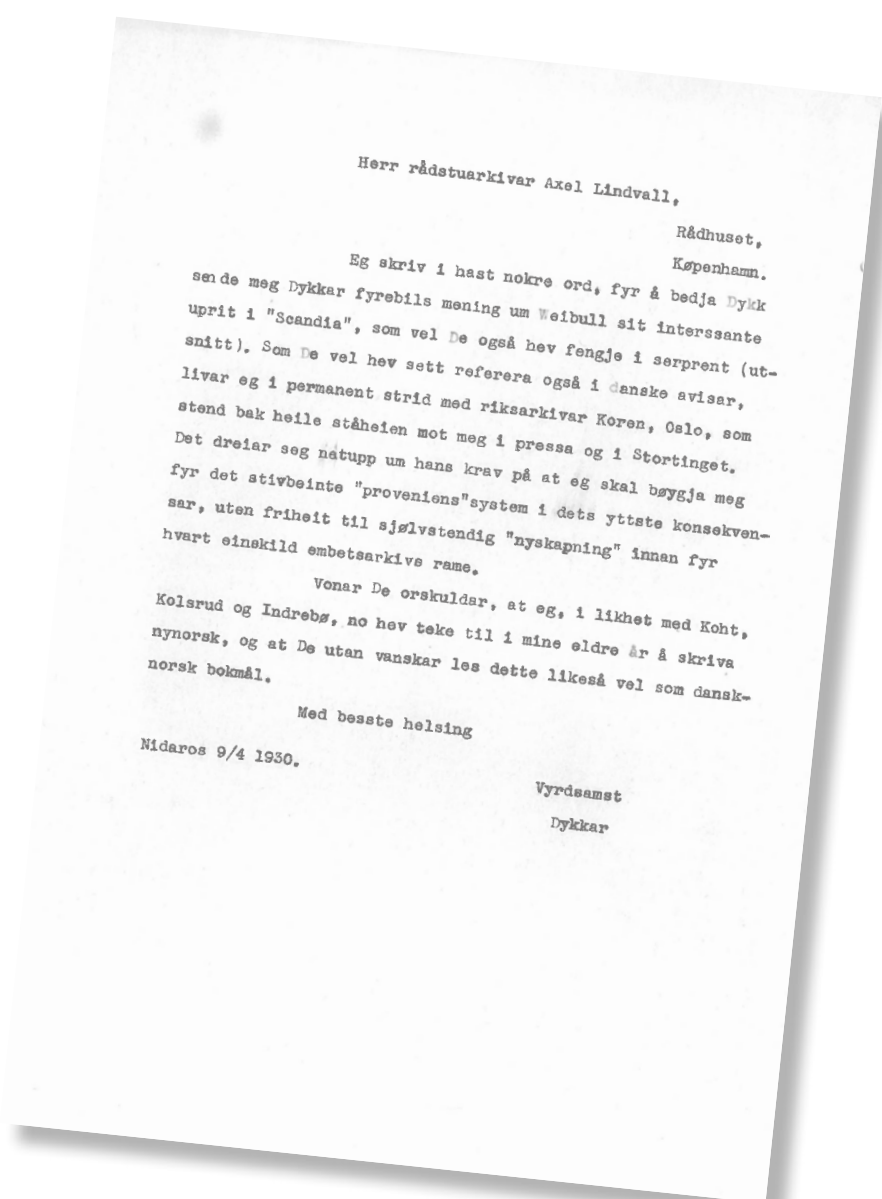
oppstart av et nordisk forskningsprosjekt

med et blikk på framtiden.

En arbeidsgruppe fra det norske Arkivverket er allerede i gang med en undersøkelse med tittelen "Arkivbeskrivelser i Norge 1817-2003". Den gjennomføres innenfor ordningen med selvvalgt forskning i Arkivverket. Gruppen består av arkivarer fra tre statsarkiv og består av Torkel Thime, Synøve Bringslid, Ine Fintland og Maria Press.

Med det samnordiske prosjektet "Att beskriva arkiv i Norden" ønsker vi å skape en plattform for et nordisk forskningssamarbeid og bidra til en tilnærming mellom arkivvitenskaplig forskning og praksis. Vi planlegger å gjennomføre en serie nettverksmøter og vi håper også å knytte til oss studenter som ønsker å sette i gang med forskningsprosjekter/delstudier ved universitet og høyskoler.

Er du interessert i å delta i prosjektet? Du kan da ta kontakt med koordinator for "Att beskriva arkiv i Norden" Anneli Sundqvist, ved Mittuniversitetet. Se også informasjon på weben: <http://www.cedif.org/> Her finner du kontaktopplysninger til deltakerne i prosjektet.

■ Diskusjonene om ordning og katalogisering var heftige på 1930-tallet i Norden. Dette brevet er sendt fra statsarkivar Bergwitz i Trondheim til rådstuarkivar Lindvall i København og handler om den svenske arkivmannen C.G. Weibulls synspunkter på bruken av proveniensprinsippet ved ordning og katalogisering av arkiv. Statsarkivet i Trondheims husarkiv, journalsaker 1930.

”I en
- Nytt

Riksarkivets godbiter

Spekeskinke
Manchego-ost
Oliven
Lefse
Cherrytomat

Kr. 50,-

■ Ingen detalj er for liten....
Riksarkivbygningen 2012.
Foto: Runhild Seim.

sofa på arkivet"

populært publikumstilbud på Riksarkivet

Unni Løkkebø

Det ble fullt hus da Riksarkivet i våres åpnet dørene for publikum og inviterte forfattere til samtale om historieskriving. Fordi det kanskje knapt finnes en mer spennende sofaaktivitet for historikere enn å diskutere faget sitt, sørget vi

for at debattantene tok plass i nettopp en sofa.

Første arrangement av "I en sofa på arkivet" gikk av stabelen 13. mars, og ble besøkt av godt over 100 publikummere. Historikerne Finn Olstad, Synne Corell og Nina Drolsum Kroglund diskuterte norsk okkupasjonshistorie sett ut fra yngre

historikeres synspunkter. "Bør okkupasjonshistorien skrives om?" spurte vi. Svaret er kanskje gitt: hver generasjon, sin historie.

Knapt en måned senere samme sted snakket Hans Olav Lahlum, Espen Søbye og Arnhild Skre om kildebruk og biografiskrivning. Uenigheten var noe større mellom

■ Arnhild Skre i samtale med orfatterne Hans Olav Lahlum og Espen Søbye. Riksarkivbygningen våren 2012.
Foto: Rønild Seim.

■ Fullt hus og god stemning.
Riksarkivbygningen 2012.
Foto: Runhild Seim.

debattantene denne kvelden. Begge diskusjonskveldene trakk godt med folk, noe som bekrefter vår forhåndsantakelse om at det er stor interesse for historie og historieskrivning.

Riksarkivet som møteplass

Som forvalter av landets største mengde historisk kildemateriale har vi en rekke profilerte journalister og historikere blant våre lesesalsgjester, og slikt blir det bøker av. I tillegg til forfattere som har brukt våre arkiver, inviterer vi mer enn gjerne deltakere som ikke nødvendigvis har brukt våre kilder til samtaler om spennende og aktuelle temaer om historieformidling.

Det er ikke nytt at historikere snakker om sine arbeider her på huset, men da har det gjerne skjedd på dagtid og vært forbeholdt Arkivarforeningens medlemmer. Vårt nye konsept legges derimot til kveldstid og er åpent for alle. Hensikten er å skape Riksarkivet om til en møteplass for historieinteresserte også etter at lesesalen er stengt. Dette retter dessuten oppmerksomheten mot arkivenes relevans og nytteverdi for historieskrivningen her til lands.

Riksarkivets nye publikumstilbud føyer seg inn som et viktig supplement til de øvrige formidlingstiltakene om å være mer synlig i offentligheten.

Kafestemning i vestibylen

Arrangementer som dette krever sine forberedelser. Tidsskrifter og aviser pløyes og vi noterer oss nyutgivelser av bøker. Timer går med før vi kan si oss fornøyd med at både tema og paneldeltakere endelig er på plass. For å nå publikum utover de som til vanlig oppholder seg i Riksarkivbygningen annonseres det bredt som i Aftenposten, Morgenbladet og studentavisen Universitas. I tillegg produseres det brosjyrer og plakater. Det gjøres også grep for å skape en hyggelig og avslappet atmosfære: i vår vestibyle i glass og betong rigges en scene hvor deltakerne kan lene seg tilbake i sofakroken. Resten av vestibylen fylles til randen av klappstoler og kafébord. Salg av vin, øl, kaffe og noe å bite gjør også susen.

Historie er et takknemlig felt å arbeide innenfor. Utallige tema kan diskuteres og det er generelt stor interesse for faget. Utfordringen for

oss i Riksarkivets relativt nyopprettede formidlingsseksjon er å finne fengende tema og et engasjert gjestepanel. Det håper vi å lykkes med også i høstens program. Da holdes sofaen varm med følgende diskusjonskvelder:

25. september:

Historiske romaner – bastarder i historieskrivningen? Erling Sandmo i samtale med Kurt Aust og Nils Fredrik Dahl.

16. oktober:

1900-tallet bedre enn sitt rykte? John McNicol i samtale med Stein Tønnesson og Nils Rune Langeland.

20. november:

Like gode nordmenn? Den norske militærfascismens historie 1930-1945, bind II. Boklansering. Guri Hjeltnes i samtale med Lars Borgersrud og Hans Fredrik Dahl om Borgersruds nye bok.

Velkommen!

Skribenten er rådgiver, Seksjon for formidling, Riksarkivet.

DLM-forum

i København

Jeppe Klok Due

Statens Arkiver var i slutningen af maj 2012 vært for det halvårslige møde i Document Lifecycle Management (DLM) Forum. DLM-forum er et fælles-europæisk forum af offentlige og private arkiver, virksomheder og andre institutioner, der arbejder med digital forvaltning. Forummet blev skabt gennem et initiativ fra Europa-Kommissionen i 1994 med støtte fra nationale arkiver. DLM-forum udarbejder internationale standarder og retningslinjer for digital forvaltning, herunder i digital arkivering og elektronisk datastyring.

MoReq 2010

DLM-forum har udviklet og offentliggjort en specifikation for journalsystemer (records managements systemer) kaldet MoReq 2010. MoReq er designet til at være en meget praktisk specifikation, der skitserer de væsentligste elementer, et jour-

■ DLM-Forum mødet blev afholdt i smukke omgivelser på Det Kongelige bibliotek, København. Der flages med Stars and Stripes, fordi Hilary Clinton samme dag holdt foredrag på biblioteket. Foto Jens K. L. Jørgensen.

nalsystem skal have for at sikre, at registreringer forvaltes korrekt, at man kan få adgang til dem til alle tider, samt at de kan bevares så længe de er nødvendige og bortskaffes korrekt når den obligatoriske opbevaringsperiode er udløbet.

Specifikationen er publiceret på engelsk, men er ved at blive oversat til flere sprog, herunder er kun den kroatisk oversættelse valideret af forummet. DLM-forum vil certificere it-systemer, der tilfredsstiller specifikationen, dette foregår ved en nærmere fastsat test-procedure. Der er indtil videre to it-leverandører, der har fået en sådan certification. DLM-forum håber, at specifikatio-

nen vil blive almindeligt udbredt over hele Europa, men der er endnu ingen lande eller myndigheder, der har implementeret den.

Fordele ved MoReq 2010

På DLM-forum mødet blev MoReq debatteret igennem flere sessioner, foredragsholderne var overvejende positive overfor specifikationen.

John Garner fra MoReq's styregruppe redegjorde for, hvordan specifikationen kunne sikre, at informationer fra den offentlige administration og erhvervslivet ville kunne afkodes og læses over tid, hvis de var registreret i it-systemer, der levede op til specifikationen, idet

■ Den danske rigsarkivar Asbjørn Helum byder velkommen til det halvårige DLM Forum møde. Foto Jens K. L. Jørgensen.

den måde meta-data var registreret på ville være forståeligt i forhold til MoReq specifikationen. Endvidere gjorde MoReq det lettere at overføre sagsområder i forbindelse med ressortomlægninger, der kan være en bekostelig affære uden fælles specifikation så som MoReq. Richard Jeffrey-Cook fra In-FORM Consult Ltd. mente, at arkiverne på sigt ville kunne tilbyde bedre lagerplads (storage) og adgang til digitale arkivalier, hvis myndighederne havde implementeret Moreq. Han pointerede endvidere, at MoReq ville kunne skabe den fornødne forståelse mellem journalførere (records managers) og arkivarerne, idet de på den måde fik et fælles sprog.

Standardiseringsforsøg

Markku Nenonen fra Mikkeli University of Applied Sciences fortalte, at den finske, statslige forvaltning var ved at implementere en ny IT-strategi, der var forankret i Finansministeriet, der bl.a. betød, at alle offentlige myndigheder skulle have en egentlig entreprise arkitektur. Her kunne Moreq 2010, eller en anden recordsmanagement specifikation, muligvis blive implementeret som en grundsten i it-applikationslaget.

I Spanien var de gået skridtet videre med indførelsen af loven om interoperabilitet. Susana Rodríguez fra det spanske forsvarsministerium fortalte, at loven sikrer at alle offentlige it-systemer anvender samme

skema til beskrivelse af metadata, så data kan udveksles på tværs af sektorer og teknologi, men her havde MoReq ikke spillet nogen rolle.

Digital kontinuitet

På mødet var der også to arkivarer fra National Archives i England, der holdt en veloplagt session om digital kontinuitet. De definerer digital kontinuitet som evnen til at bruge digital information på den måde, man har brug for, så længe man har brug for det. Hvis man ikke aktivt arbejder for at sikre digital kontinuitet i sine data, risikerer de at blive ubrugelig efter relativt få år. Med begrebet digital kontinuitet og deres ligefremme tilgang til emnet, havde de fundet et koncept for at formidle nogle kompetencer og en viden, som arkiverne ligger inde med, men som det ofte kan være vanskeligt at formidle til kredsen udenfor arkiv-verdenen. I et lille interview forklarer arkivarerne Timothy Callister og Robert Johnson nogle aspekter i arkivets Digital Continuity Service, hvor de forsøger at gøre offentlige organisationer opmærksomme på vigtigheden af at have digital kontinuitet i sine data.

Hvorfor er der behov for at undervise offentlige organisationer i digital kontinuitet?

Teknologien har revolutioneret den måde vi skaber, gemmer, administrerer og deler information.

Mens organisationer ofte har gode erfaringer med papir-sagsdannelse, er det vigtigt at forstå, at information i digital form er langt mere sårbar overfor tab eller skader over tid.

At holde styr på den digitale kontinuitet er nødvendig, hvis man skal bevare digital information, som man er afhængig af i forretningen. Det vil hjælpe med at beskytte organisationens ry, at træffe beslutninger på det rette grundlag, reducere omkostninger og levere bedre offentlige services. Derfor har vi startet Digital Continuity Service, for at skabe opmærksomhed i alle offentlige organisationer i UK, samt for at sikre, at vi tænker på dette problem i vores almindelige arbejde, og ikke bare som et projekt.

Hvad er det for et behov, der tilfredsstilles med projektet?

Der er tre centrale behov, som tilfredsstilles hvis man tager højde for digital kontinuitet. For det første sikrer det, at en organisation administrerer dens information efter de lovmæssige krav og efter "best practise". Ansvar for at vedligeholde informationerne inkluderer at beskytte personfølsomme informationer efter Data Protection Act af 1998, at gøre informationen tilgængelig efter Freedom of Information Act af 2000 og i overensstemmelse med the Public Records Act af 1958.

For det andet skal en organisation kunne styre kontinuiteten i sine informationer, for derved at sikre, at de ikke går tabt. Tab af digital kontinuitet i en organisations data er en risiko, der skal tages hånd om ligesom alle andre risici, derfor skal digital kontinuitet indarbejdes i organisationens informationsforsikring og informationsrisikostyringspraksis.

For det tredje kan kontrol med den digitale kontinuitet hjælpe en

■ Deltagerne venter spændt på at de danske værter skal byde velkommen til DLM Forum. Foto Jens K. L. Jørgensen.

organisation med at opfylde sine forpligtigelser i forhold til regeringens politik om gennemsigtighed og offentlighedens ret til data. Håndtering af oplysninger i åbne og standardiserede formater afbøder mange kontinuitetsrisici og vil gøre det lettere at finde, dele og genbruge informationerne.

Hvem er målgruppen for projektet?

Vores kurser er rettet mod folk med forskellige funktioner og ansvarsområder i en organisation, de samler medarbejdere fra informationsledelse (Information Management), informationsforsikring (Information Assurance), informationsteknologi, projekt ledelse og andre ledende medarbejdere. Vores erfaring har vist, at medarbejderne kan have konkurrerende interesser og forskellige niveauer af teknisk forståelse, og det er derfor vigtigt, at de taler et "fælles sprog". Kurserne er målrettet på en sådan måde, for at sikre at digital information er brugbar over tid, og derfor er det nødvendigt, at alle i hele informationsprocessen arbejder sammen om den ændrede tilgang til digital kontinuitet.

Digital Continuity Service har sikret uddannelse af medarbejdere på tværs af centrale og lokale myndigheder og tilknyttede agenturer.

Hvorfor skal arkiverne arbejde på at indføre best practise i digital kontinuitet hos offentlige myndigheder?

Det er især vigtigt for National Archives at øge kendskabet til digital kontinuitet på tværs af den offentlige forvaltning, fordi digital information får svært ved at overleve som historiske sager (records), medmindre der gøres en indsats på tidspunktet for deres oprettelse. Mens papir optegnelser af historisk betydning kan bevares i mange år og stadig være læsbare, er vitale digitale

optegnelser spredt over forskellige systemer og formater, hvilket betyder, at medmindre de bliver forstået og administreret, er det usandsynligt, at de vil forblive fuldstændige og egnede til arkivering.

Det er vigtigt for de organisationer, der leverer offentlige tjenester, at de værdsætter deres oplysninger, og derfor skal National Archives øge bevidstheden og sørge for uddannelse, mens organisationerne skal sikre, at teorien bag best practice overføres til business as usual.

Hvordan er efterspørgslen på aktiviteter om digital kontinuitet?

Efterspørgslen efter kurser har ligget fast, siden projektet begyndte i 2010. Vi kører endagskurser tre gange om året på National Archives og har skræddersyet uddannelse til organisationer, hvor der er særligt behov eller interesse. Et sådant kursus kan variere fra en hel dag, til en kort introduktion til de risici der er forbundet med digital kontinuitet.

Har kurserne ændret målgruppens opfattelse af deres informationshåndtering og deres syn på arkivet?

Uddannelsen bør ikke ændre organisationernes holdning til journalføring (records keeping) helt, men den bør måske give en anden måde at se på de samme problemer. Kurserne giver en øget bevidsthed om, at digital information en

dag skal arkiveres, og at informationerne derfor skal vedligeholdes hensigtsmæssigt.

Hvad er jeres erfaringer med projektet, lykkedes det Jer at sætte mere fokus på problematikken omkring document lifecycle management?

De tilbagemeldinger, vi har modtaget, har været yderst positive. Det er lykkedes at fremhæve, at værdien og anvendeligheden af information skal være i centrum for beslutningerne omkring hvordan vi forvalter dem. Dette indbefatter at hjælpe organisationerne med at forstå alle områder af et dokumentets livscyklus, herunder de formater som benyttes, hvor og hvordan det er gemt, og hvornår det kan kasseres. Det er også lykkedes projektet at skabe opmærksomhed om vigtigheden af digital journalføring blandt kolleger, der har mindre forståelse for det, eller der arbejder på andre områder af arkivets virksomhed.

Se mere om DLM-forum på: <http://www.dlmforum.eu/>

Se mere om National Archives Digital Continuity Service på: <http://www.nationalarchives.gov.uk/information-management/our-services/digital-continuity.htm/>

◆
Forfatteren er arkivar ved Rigsarkivets Bevarings- og Kassationsafdeling, København.

Europas

■ Europas rigsarkivarer samlet foran statuen af Griffenfeld.

Foto: Jens K.L. Jørgensen.

Ole Magnus Mølbak Andersen

Et EU-formandskab forpligter. Således betød det danske formandskab i første halvår af 2012, at Statens Arkiver var vært for tre betydelige konferencer samt to netværksmøder. Konferencerne i DLM-Forum og i det fælleseuropæiske konserva-

tornetværk er beskrevet andetsteds i dette nummer af Nordisk Arkivnyt. Her rapporteres fra EBNA/EAG-konferencen samt fra netværksmøderne i 'The European Branch of The International Council of Archives (EURBICA) samt APEx-netværket.

Arkiver i en digital tid

Hvis nogen skulle have overset det,

var EBNA/EAG-konferencen en god reminder: Den digitale tidsalder er på alle måder slået igennem. Således relaterede samtlige punkter på det officielle program for de to dage til digital-arkivalske problemstillinger. I sin velkomst betonedede rigsarkivar Asbjørn Hellum, at udfordringerne i forhold til såvel bevaring som formidling af digitale arkivalier

rigsarkivarer

samlet i København

29. og 30. maj 2012 var Statens Arkiver vært for den 25. konference for 'The European Board of National Archivists', i daglig tale EBNA og det tilsvarende møde i 'European Archives Group', i daglig tale EAG. Møderne var vellykkede og gav et spændende indblik i de udfordringer, de europæiske arkiver lige nu står overfor.

er fælles for de europæiske arkiver. Samtidig konstaterede han, at strategierne synes at være overordentligt forskellige. Derfor vil der være store gevinster ved øget satsning på tværnationalt samarbejde og systematisk videndeling.

Arkivchef for bevarings- og kassation i Rigsarkivet, Kirsten Villadsen

Kristmar, tog handsken op og præsenterede en dansk undersøgelse af de forskellige europæiske digitaliseringsstrategier. Undersøgelsen påviser, at der er meget forskellige tilgange til udfordringen, samt at der er stor variation i, hvor mange ressourcer der allokeres til opgaven. At udfordringerne er betydelige understreges af, at seks europæiske

nationalarkiver endnu ikke har nogen strategi for bevaring af digitale arkivalier, at seks landes endnu slet ikke har modtaget digitalt fødte arkivalier, at fem nationalarkiver ingen indflydelse har på afleveringsformer, at der er betydelige forskelligheder på hvilke bevaringsformater, der accepteres, samt at der er store forskelle i, hvordan og hvorvidt digitalt

■ Harsdorffsalen var nærmest ugenkendelig under arkivtopmødet. Foto: Jens K.L. Jørgensen.

fødte arkivalier tilgængeliggøres for brugerne. Man tager dermed ikke munden for fuld, når man siger, at der er et betydeligt potentiale for tilpasning til fælles standarder.

Den belgiske rigsarkivar Karel Velle fortsatte under samme tema og præsenterede en tilsvarende belgisk undersøgelse, der har fokuseret på bevaringen af databaser. Sigende er det, at 90 % af landene i undersøgelsen har en plan herfor, mens kun 50 % har konkret erfaring hermed.

Karel Velles konklusion var, at de mange lande med få konkrete erfaringer har meget udtalte ønsker om at samarbejde og videndele med de relativt få lande, som har betydelig erfaring hermed. På den baggrund opfordredes DLM-Forum til at programsætte workshops herom.

Udfordringen fra eGovernment

Det offentlige bureaukrati er i hele Europa, om end i varierende grad, langt i processen på vej mod total digitalisering. Dette er nationalar-

kiverne i sagens natur nødt til at reagere på. Dette tema var rigsarkivarerne fra Storbritannien (Oliver Morley), Sverige (Björn Jordell) og Tyskland (Michael Hollmann) blevet bedt om at holde korte oplæg om ud fra deres respektive nationale synsvinkler.

Oliver Morley fokuserede på den samlede proces fra accession og bevaring til tilgængeliggørelse. Han understregede, at de systemer, der opbygges på det digitale område, bør

være pragmatiske, forstået på den måde, at der skal være fleksibilitet i forhold til aflevering og formatkrav. Først og fremmest plæderede han for, at alle beslutninger, der tages på området, tager udgangspunkt i evidente eller formodede, fremtidige brugerbehov.

Björn Jordells indgangsvinkel var lidt anderledes, idet han betone vigtigheden af, at nationalarkiver aktivt spiller en rolle i forhold til at skabe langtidsholdbare eGovernment-løsninger. Det er ikke nok, at arkiverne reagerer på det offentlige bureaukratis digitaliseringsudvikling – arkiverne skal selv være med til at sætte dagsordenen. Det vil i sidste ende være til glæde for alle parter og ligeledes sikre gensidig omkostningseffektivitet.

Michael Hollmanns indlæg var en præsentation af det tyske forbundsarkivs strategi og arbejdsprocesser for indsamling, bevaring og tilgængeliggørelse af myndighedernes digitale arkivalier. Visningsmulighederne var særdeles interessante sammenlignet med fx det danske SOFIA-tiltag, og særligt imponerende var visningen af den navne- og geografiindekserede billeddatabase, som forbundsarkivet har udviklet.

Bevaring af private e-arkivalier

Sidste punkt på førstedagen omhandlede bevaring af private e-arkivalier. Her præsenterede Peter Edelholt fra Statens Arkiver indledningsvist SABA-suiten, hvilket vakte

behørig interesse blandt forsamlingen. Der var udbredt enighed om, at indsamling af digitale arkivalier af privat proveniens må være omkostningseffektivt, smidigt og først og fremmest let at anvende for arkivskaberne.

Mette Kia Krabbe Meyer fra Det Kongelige Bibliotek præsenterede herefter MyArchive-projektet, som i bund og grund handler om at indsamle emailbaserede arkivalier fra særligt prioriterede personer – det være sig kunstnere, forskere m.v. MyArchive-projektet ansporede virkelig forsamlingens diskussionslyst. De fleste var imponerede over funktionalitet og muligheder i projektet, men der var samtidig udbredt skepsis omkring udvælgelseskriterierne, både hvad angår udvælgelse af donatorer og deres omfattende mulighed for at prioritere materialet for aflevering.

Førstedagen afsluttedes med en rundvisning i Rigsarkivets magasiner på Kalvebod Brygge, og om aftenen var der gallamiddag på Trekroner Fort ved indsejlingen til Københavns Havn.

Udfordringen ved øget datasikkerhed

Andendagen af konferencen var arrangeret i et samarbejde mellem EBNA og EAG. Keynote-speaker var Peter Hustinx, der er i egenkab af at være European Data Protection Supervisor repræsenterer EU-Kommissionen. Peter Hustinx' tema var det hyperaktuelle direktiv

om øget persondatasikkerhed, som p.t. er under udarbejdelse. Hustinx fortalte, at direktivet er afstedkommet af et voksende behov for at gøre reglerne mere konsistente med forfatningstraktatens paragraffer om beskyttelse af persondata.

Dette behov anfægtedes ikke af forsamlingen, men der var udbredt bekymring om konsekvenserne af de varslede ændringer. Således vil det for nationalarkiverne, og ikke mindst de nationale dataarkiver, skabe betydelige udfordringer i forbindelse med indsamling, opbevaring og brug af arkivalier med personoplysninger, og det vil ligeledes resultere i meget store omkostninger og medføre alvorlige risici for arkivaliernes integritet og autenticitet. Peter Hustinx anerkendte disse bekymrings relevans, men var fortrøstningsfuld i forhold, at der blev fundet en for alle interessenter fornuftig og operationel løsning.

EBNA/EAG konstaterede, at der var behov for en samlet udmelding fra de europæiske arkiver. Det besluttedes at lade EURBICA være afsender på høringsskrivelsen, idet der her er den størst mulige repræsentation af arkiver. Den endelige formulering af direktivet foreligger først i løbet efteråret 2012.

Masser af fælleseuropæisk aktivitet

Den sidste del af konference gik med afrapporteringer fra en række fælleseuropæiske arkivnetværk. Gerrit de Bruin fra det nederlandske rigsar-

■ Arkivernes elite rundvises i Rigsarkivets magasiner. Foto: Jens K.L. Jørgensen

kiv rapporterede tilbageskuende på APEnet-projektet (Archives Portal Europe Network) og fremadskuende på APEx-projektet (Archives Portal Europe – network of excellence). Formålet med begge er at skabe et netværk, hvor der tværgående er mulighed for at stille arkivmateriale fra hele Europa til rådighed digitalt på samme portal. Deltagerne i netværket er en lang række af de europæiske nationalarkiver, og et vigtigt delprojekt hermed er at facilitere kvalitetssikret overførsel af data til Europeana. Udviklingen i APEx-netværket drøftedes i øvrigt på netværksmøde onsdag den 30. maj 2012 i umiddelbar forlængelse af EBNA/EAG-konferencen.

Lucie Verachten fra det belgiske nationalarkiv rapporterede fra aktiviteterne i DLM-Forum, hvilket i sagens natur blev fulgt op af den i de følgende dage afholdte konfe-

rence på Det Kongelige Bibliotek. Der afrapporteredes fra det desværre lettere kuldsejlede Euronomos-projekt, og der var en opfølgning på håndteringen af katastrofer som de foregående års oversvømmelser i Centraleuropa og bygningskollapset i Köln. Det sidste fungerede dermed som oplæg til de følgende dages fælleseuropæiske konservatormøde.

Arkivnetværket er globalt

At arkivnetværket virkelig er globalt understregedes på mødet i EUR-BICA, som afholdtes torsdag den 31. maj i forlængelse af EBNA/EAG-konferencen. Mødet fungerede som forberedelse til de kommende ICA-kongresser i henholdsvis Brisbane og Girona. På mødet drøftedes en række af de samme problemstillinger som på EBNA/EAG, men vigtigst fremstod behandlingen af de foreslåede ændringer til ICA's vedtægter.

Godt forberedt er halvt fuldfendt

De europæiske møder i København i maj/juni 2012 kan rimeligvis beskrives som vellykkede. Forud var gået mere end et halvt års arbejde med intens forberedelse. Der var masser af logistik, der skulle klappe med tolkning, referater, lydanlæg, bespisning, udflugter m.v. Takket være grundigheden hermed gennemførtes møderne uden problemer. Harsdorffsalen i Rigsarkivet fremstod som en flot og historisk relevant fysisk ramme for den store conference, og en lang række medarbejdere i Rigsarkivet ydede forbilledlige indsatser for at få det hele til at klappe. Statens Arkiver står således godt rustet til næste gang det internationale arkivfællesskab ønsker at aflægge Danmark et besøg. ♦

Skribenten er chefkonsulent i Statens Arkiver.

Konserveringsledere

i EUs nationalarkiver til møde i København

Asger Svane-Knudsen

Danmark havde formandskabet for EU's Ministerråd fra 1. januar til 30. juni 2012. Som følge heraf var Statens Arkiver i slutningen af maj og starten af juni vært for en række konferencer og møder for de europæiske nationale arkivvæsener. Blandt konferencerne var "European Heads of Conservation" (EHC), hvor lederne af konserveringsfunktionerne ved nationalarkiverne i EU mødtes. Det var det fjerde årlige møde, siden møderne startede i 2009, og det var anden gang, det skete som led i porteføljen af møder, der følger formandsskabet af EU. Det er også blevet tradition, at vi inviterer nationalarkiverne fra de nordiske lande uden for EU og fra lande på Balkan.

En central initiativtager til møderne i 2009 var lederen af konserveringsafdelingen ved det finske rigsarkiv István Kecskeméti, og det første møde var i Helsinki, hvor der kom repræsentanter fra 12 EU-lande. Mødet blev brugt til at få overblik over interessante projekter og udfordringer i de enkelte nationalarkiver og til at drøfte idéen om et årligt møde for lederne af konserveringen i EU's lande. Der var enighed om idéens bæredygtighed, og i 2010 mødtes vi i Haag med Gerrit de Bruin som vært, hvor vi havde særlig fokus på konservering og digitalisering. I 2011 var Lajos

Körmendy vært i Budapest, og her var fokus på magasiner og magasinovervågning, ligesom mødet i Ungarn var det første, som indgik i EU-møderne. I 2012 var undertegnede vært i København, og 15 EU-lande var repræsenteret foruden Norge og det kommende medlemsland Kroatien.

De årlige EHC-møder har vist, at der er en stor nytte ved udveksling af erfaringer og viden mellem konserveringsenhederne i de nationale arkiver. I forhold til bibliotekerne har arkivernes konserveringsfaglige personale nogle specifikke opgaver, som blandt andet bunder i, at arkivmateriale normalt er blevet meget brugt, mens det blev skabt, og derfor ofte har en del slidskader. Det er også karakteristisk, at mens biblioteker ofte har haft til huse i flotte særligt indrettede lokaler, så forvises arkivalier tit til kælder eller loft, når der ikke er brug for dem længere, og det kan påvirke deres stand, når de endelig kommer ind i nationalarkiverne.

Ved EHC-mødet i København udvekslede vi erfaringer om behandling af svamp, og vi kunne se store forskelle. Nogle lande anser svamp som en mindre problem, mens det for andre landes arkiver er et problem, som der skal bruges mange resurser på. Også holdningen til brug af kemikalier og beståling til fjernelse af svamp er meget forskellig. Det

■ Konserveringslederne fik en fremvisning af de nye store magasiner på Kalvebod Brygge i København.

Foto: Jens K. L. Jørgensen

var interessant at høre Anna Czajka fra Polen fortælle om rensning og konservering af ældre arkiver, som var gemt i kældre under anden verdenskrig samt om rensning og konservering af arkivalier fra flyet, der styrtede ned i Smolensk i 2010 og medførte blandt andre præsident Lech Kaczyński's tragiske død.

I foråret 2013 mødes EHC igen til konference i Dublin med Frances McGee som vært og fokus på støv. Igen sker det i EU regi, idet Irland overtager formandsskabet i første halvår af 2013. Vi håber på, endnu flere lande vil sende en repræsentant.

◆
*Skribenten er arkivar og bevarings-
teknisk koordinator i Statens Arkiver.*

Nordiske arkivdage

i Tavastehus 23.-25. maj 2012

Redaktionen med flere

Tavastehus / Hämeenlinna ligger ca. 100 km nordvest for Helsingfors. Den har o. 67 000 indbyggere. Slottet, der har givet navn til byen, har rødder i 1200-tallet, mens byen fik købstadsrettigheder under generalguvernør Per Brahe i 1639. Tavastehus har Finlands ældste jernbane, og dele af De Olympiske Lege i 1952 blev afholdt i byen. Den er desuden kendt som et tidligere industriområde og som komponisten Jean Sibelius' fødeby. I dag huser den bl.a. et artillerimuseum,

et pansarmuseum samt et pansarregiment. Disse og flere træk af byens historie hørte deltagerne ved byens modtagelse, og de prægede også arkivdagene. De blev således åbnet med musik af pansarmusikkåren, ligesom arkivdagene fandt sted i Verkatehdas, en tidligere klædefabrik.

I sin åbningstale tog rigsarkivar Jussi Nuorteva udgangspunkt i europæisk samarbejde, og at det nordiske samarbejde er synligt inden for dette. Som udtryk for

det nordiske samarbejde nævntes Nordisk Arkivakademi, Nordisk Arkivnyt, nordisk benchmarking m.m. Det er forskelligt, hvad de enkelte nordiske arkivvæsener har lagt på nettet, men i talen støttedes tanken om en fælles, nordisk arkivportal med links til Nordiske arkivdage, Nordisk Arkivnyt o.s.v. Repræsentanter for byen bød deltagerne velkommen og gav træk af byens historie. Direktøren for Vasa LA, Arja Rantanen, var konferencier.

■ Foto: EG.

Arkiver, demokrati og fremtidens historiekultur

Med et åbningsbillede af FN-soldater, der undersøgte en bunke pas og andre identitetspapirer, som serbiske soldater havde frtaget fordrevne borgere i Kosovo, var temaet slået an i Trudy Huskamp Petersons foredrag. Indsamlingen af identitetspapirer, retsdokumenter m.m. ("identity cleansing") skulle hindre

retskrav og reducere de pågældende til "ikke-personer". Med tilsvarende eksempler fra mange steder i verden understregedes arkivernes store ansvar og rolle med hensyn til demokrati og retssikkerhed ("archivists as duty-bearers for human rights").

Professor ved Helsingfors Universitet, Henrik Meinander, kom i sin tale "Historievetenskapens funktioner i framtidens historiekultur" ind på mange aspekter, bla. historiekulturens medialisering. At virkeligheden i højere grad vil dannes via medierne, og hvorledes dette vil ændre vores individuelle syn. Historievidenskaben stod over for forskellige udfordringer, fx historie som kitsch, hvor der med populærhistorikere opstår en ny erhvervs-kultur og fortolkere. Vigtigt under

en nordisk synsvinkel var Meinanders fremhævelse af det kulturelle og sproglige kundskabstab, herunder vigende kundskaber i svensk, tysk og fransk. Og – historiedagenes tema taget i betragtning – må man også hæfte sig ved Meinanders påpegning af 50+-generationens "digitale analfabetisme".

Parallelsession 1: Styrningsverksamheten

I sessionen fokuserede forelæserne på ændringer i arkivlovgivningen i relation til den elektroniske forvaltning, hvordan arkivvæsenet deltager i udviklingen af informationsarkitekturen inden for den offentlige forvaltning, hvordan man langtidsbevarer elektroniske data, og hvordan digital forvaltning har virket ind på såvel begrebsdefinitioner (proveniensprincippet) som på de kompetencekrav, der stilles til arkivarer.

Kristjana Kristinsdóttir og Unnur B. Karsdóttir (Islands Nationalarkiv) påviste – på grundlag af den islandske arkivlovgivning 1985-2012, hvordan denne lovgivning har haft stor indvirkning på det offentlige arkivering.

Hans Fredrik Berg (RA, Oslo) gennemgik det norske rigsarkivs rolle i elektronisk forvaltning, herunder strategiplaner og det i 2006 etablerede Standardiseringsråds arbejde i form af referencekatalog for IT-standarder, arkitekturprincipper, metadata m.m. Endvidere fremhævedes arkivernes rolle i e-forvaltning. På den ene side publikumsservice; på den anden side service over for myndigheder (arkivskabere).

Med hensyn til standarder gennemgik Mikko Eräkaski (RA, Helsingfors) SÄHKE1- og SÄHKE2-standarderne, ved hjælp af hvilke arkivvæsenet bestemte behandlingen, håndteringen og bevaringen af digital information. Gennem normstyring sikrede man overførsel af information til arkiverne på en smidig måde. Jan Dalsten Sørensen (Statens Arkiver) var inde på samme tema, da han redegjorde for en fælles offentlig standard for krav til

sags- og dokumenthåndtering. Standardisering fremmer arkivvæsenets muligheder for langtidsbevaring af digitalt materiale, så materiale, der hører sammen, også holdes og afleveres samlet. Nye systemer skal anmeldes til Statens Arkiver, således at det sikres, at data kan afleveres til arkiv. De eksisterende regler for anmeldelse og godkendelse er ved at blive revideret; med de nye regler ønsker man at godkende alle typer systemer, der rummer bevaringsværdige data.

Anna-Kristina Andersson (RA, Stockholm) skildrede de forskellige projekter, som Riksarkivet deltager i, herunder projekter om elektroniske arkiver og tidsskrifter. Hun så bl.a. udfordringer i form af ufuldstændig lovgivning og behov for berebsrevision.

Karen Andersson (Mittuniversitetet, Sverige) diskuterede et helt centralt begreb, proveniensprincipet. I en elektronisk tidsalder er forbindelsen mellem dokumentskabere ikke længere så enkel, ligesom kommunikation foregår på en anden måde. Kombineret med hurtige ændringer i forvaltningen øgede det proveniensprincipets betydning, og at digitale arkivalier blev omhyggeligt registreret for at dokumentere deres oprindelse.

Anna Malmø-Lund (RA, Oslo) redegjorde – med udgangspunkt i lovgivning og begrebsdefinitioner – for det norske arkivvæsenes teknologuafhængige bevarings- og kassationsbestemmelser for kommuner og fylkeskommuner. I de nye fælles bk-bestemmelser for digitale og papirarkivalier lægges vægten på funktion og ikke på medium eller myndighed.

En ting er, hvad man ønsker at bevare, en anden, hvad man må bevare i.h.t. gældende lovgivning.

Poul Olsen (Statens Arkiver) diskuterede på et konkret lovgrundlag uoverensstemmelsen mellem personbeskyttelse på den ene side og arkivering / retten til at forske i fortiden på den anden side. Ifølge et EU-forslag skal folk beskyttes mod, at personoplysninger lægges på nettet

■ Direktør for Vasa LA, Arja Rantanen var konferencier ved arkivdagene. Foto: LJ.

(fx kirkebøger). Personoplysninger skal kunne destrueres – ”the right to be forgotten”- hvilket er et brud på gældende tradition.

Digital arkivdannelse betyder også krav om ændrede kompetencer hos arkivarer. Det fremgik af Kirsten Villadsen Kristmars (Statens Arkiver) diskussion af de kompetencer, det forudsatte hos arkivarer, lige fra forståelse af myndighedernes arkivdannelse, bk-vurdering, til eksport af indholdet til bevaringsstandard m.m. Indlægget afsluttedes med overvejelser over, hvordan disse kompetencer kunne opnås – fx sidemandsoplæring og kurser. Dette aspekt, ”Arkivverket som utbildare inom informationshantering”, blev behandlet af Armi Helenius (RA, Helsingfors), der gav en oversigt over det finske arkivvæsenes uddannelsesvirksomhed og relationer til andre udbydere af undervisning.

Parallelsession 2: Arkiverne og den moderne informationstjeneste

I sit foredrag ”Arkiv på spel – från blogger till virtuella världar och framtida bemötande av kunder på internet” diskuterede Isto Huvila en række grundlæggende forhold

ved brug af webben. Hvordan skal søgesiden se ud – fra henholdsvis brugerens og arkivets synsvinkel? Hvilke formål skal den tjene? Som det fremgår af foredragets titel, kom Huvila også ind på spil, narrative games / playable stories, og rejste i den forbindelse det interessante spørgsmål, om et arkiv, der står for autencitet, kan forenes med noget, der ikke er autentisk?

Arja Rantanen (Vasa LA) gav et konkret indblik i landsarkivets forskelligartede benyttelse af nettet: Facebook, Blogger, YouTube, Portti (arkivsamlinger) og netudstillinger. Gennemgangen mandede ud i en række overvejelser. Hun så arkivernes synliggørelse på nettet som et ”must”, og at arkiverne kan ændre det officielle billede af dem, hvis de vil. Men arbejdet er langsigtet; det tager tid, før brugerne opdager sitet. Gennem Facebook kan man få brugerne til at anvende andre nettsjener (fx Blogger), der giver mulighed for forklaring af forandringer (fx forringelser) eller øge folks kendskab til arkivmaterialet.

Et af formålene med arkivers synlighed på nettet er at tiltrække nye brugere. Uanset om man er ny bruger eller ikke, så er der behov

for digitale søgemuligheder til samlingerne. Arkiver verden over arbejder med dette. Martin Bjersby og Kerstin Söderman (RA, Stockholm) fremlagde arbejdet med videreudvikling af søgetjenesten til den Nationella Arkivdatabasen. Arbejdet byggede på målgruppeanalyser og feedback fra brugerne. Søgetjenesten byggede på søgning på eksisterende termer, der muliggjorde en meget omfattende samsøgning på arkivinformation, digitale registre, scannet arkivmateriale m.m.

Præsentationen af to konkrete, islandske projekter, Højlandsprojektet og Registrering af sognemandtal, viste, hvorledes brugerne gennem projekterne fik bedre adgang til henholdsvis domstolsmateriale m.m. og til sognemandtal.

Patricia Hæck (RA, Oslo) gengav i "Arkivpedagogik i praksis" erfaringerne med et skoleprojekt om temaer fra 2. verdenskrig på Riksarki-

vets kildenet. Efter gennemgangen af de enkelte trin i processen blev det bl.a. konkluderet, at man skulle udvælge få kilder, uden megen tekst og med en indlejret ordbog. Der skulle desuden være progression mht. sværhedsgrad, og stoffet skulle både inspirere og fungere som en aha-oplevelse. Processen kræver rigelig med tid, samarbejde med lærere og tilpasning til læseplaner.

At langsigtede mål for et projekt undervejs kan blive ændret af forskellige hensyn og krav fik man et levende billede af i Sámal Johansens foredrag. Titlen "Gen vs arkiver – fordele og ulemper ved tværfagligt samarbejde" afspejler, hvorledes et projekt om en biobank undervejs undergik en række ændringer – af hensyn til samarbejdspartnere og finansieringskilder. Som tilhører sad man tilbage med spørgsmålet, om nogen efterhånden havde gavn af projektet.

Parallelsession 3: Minoriteters arkiv

Deltagarna bjöds på teori och praktik under sessionen, ledd av Harald Lindbach (Tromsø SA). Gudmund Valderhaugs inlägg om andra informationskällor än de offentliga handlingarna belyste arkivbildningen som inkluderande och uteslutande process där minoriteterna är marginaliserade klienter med slumpmässig eller oral (muntlig tradition) arkivbildning. Valderhaug ansåg att arkivmyndigheterna i sitt insamlingsarbete bör frångå rådande principer (beträffande arkivpresentation etc.) för att uppnå utsatta minoriteters förtroende.

Även arkivchef Ulla-Maija Peltonen från Finska Litteratursällskapet påtalade de exkluderande momenten. Frukthar kunskap bör prioriteras på bekostnad av säker, ansåg hon; det gäller att få tag på *den s.k. andra informationen*: tyst (erfarenheter, svåra att förklara) och svag dito

■ Hrefna Robertsdóttir var ordstyrer – her ved Sámal Johansens foredrag om "Gen vs Arkiv". Foto: EG.

(berättelser om självupplevt) samt motinformation (utmanar den officiella). Bör alla arkivinstitusjoner og museer som förvaltar och samlar minoritetsarkiv faktiskt ha sitt eget separata arkiv, undrade Peltonen.

Øystein Steinlien (Samisk arkiv i Norge) redogjorde för utmaningarna i ett geografiskt och institutionellt splittrat material, t.ex. i museer där den samiska anknytningen p.g.a. *institutionaliserad glömska* inte alls behöver framgå. (Huruvida museer och bibliotek har behövlig kompetens är frågan.) Steinlien konstaterade att Samisk arkiv i Kautokeino (tre anställda, från 2014 fem) hela tiden mottar material.

Såväl Steinlien som Suvi Kivelä från det nya Samearkivet i Enare (se NA 2/2012) illustrerade sina inlägg med kartor över sameområden och dialektregioner. Kivelä och riksarkivarie Jussi Nuorteva presenterade det ståtliga Samecentret där arkivet och Samemuseet är inrymt. Inlägget hölls delvis på engelska.

Angelica Björlestrand (LA i Härnösand) belyste arbetet med s.k. *Community Archives*: utöver traditionella organisations-/föreningsarkiv också material från ensaksrörelser, mötesplatser på webben m.fl. temporära grupper som ofta anser arkivinstitusjonerna uteslutande. Åhörarna fick en inblick i inventeringsarbetet inom projekt och kulturplaner. Arkiv från underrepresenterade grupper (även politiska) har prioritet, vilket aktualiserar frågan om representativitet. Att Sverige inte ämnar inrätta ett separat Samearkiv blev klart.

Jóna Símónía Bjarnadóttirs erfarenheter från arbetet med invandrararkiv på NV Island bekräftade det redan sagda: mobiliteten har alltid varit stor och det bevarade materialet är fragmentariskt. Misstänksamheten är stor hos invandrare från områden med repressiva regimer.

Ordförande Harald Lindbach noterade gemensamma drag i sitt inlägg om urfolksarkiv och den internationella urfolksarkivrörelsen: I arkiven är urfolken förvaltningsob-

jekt och i museerna kan materialet p.g.a. bristande språkkunskaper inte hanteras. Arkivinstitusjonerna företräder en dominant fiende, också i dag när urfolken inte vill försvinna i en postmodern diversitet.

Grete Rendals exposé över uppbyggandet av ett nationalarkiv på Grönland efter 200 år som dansk koloni gav åhörarna en inblick i arkivbildning i koloniala aktörers regi. Tillkomsten av ett grönländskt arkivväsen belystes, inklusive det välkända haveri som berövade Grönland en stor del av dess arkiv 1958 (NA 2/2009).

Diskussionerna mellan inläggen berörde en rad stora frågor: Kan en arkivarie vara objektiv? Hur definieras ett urfolk (t.ex. vem är same)? Kan majoriteten dokumentera minoriteten? Varför är förhållningssättet till minoriteter olika i Norden? Kan man ta emot nazistmaterial? Temat blev ingalunda slutbehandlat.

Parallelsession 4: Magasinbyggnader, riskanalys, bevaringssynpunkter

På seminaret var der en række indlæg, der delte sig i to hovedtemaer: Magasinbyggeri og bevaringsproblematikken.

Første del af seminaret stod i magasinbyggeriets tegn. I både Finland og Norge trænger pladsmanglen sig på, og begge lande står over for at skulle bygge nye, store magasiner. I Finland opfører man et nyt stort centralarkiv i Mikkeli, hvor der i forvejen ligger et landsarkiv. Her vil man bygge et stort magasin med plads til 70.000 hyldemeter. I Norge skal man til at opføre et stort nyt centraldepot i Tynset, som ikke i forvejen huser et arkiv. Centraldepotet vil have en samlet kapacitet på 83.000 hyldemeter. I begge lande bygger man mezzaninmagasiner, og begge steder bliver der etableret et digitaliseringsværksted i forbindelse med det nye byggeri.

Anden del af seminaret koncentrerede sig om bevaringsproblematikken. Her blev der givet flere gode bud på, hvordan man kan måle samlingernes tilstand, håndtere

skadede arkivalier og monitorerer indeklimaet. Seminarets samlede konklusion var, at man kun kan løse bevaringsproblematikken ved at have klimasikre magasiner, hvor temperatur og luftfugtighed kan kontrolleres nøje.

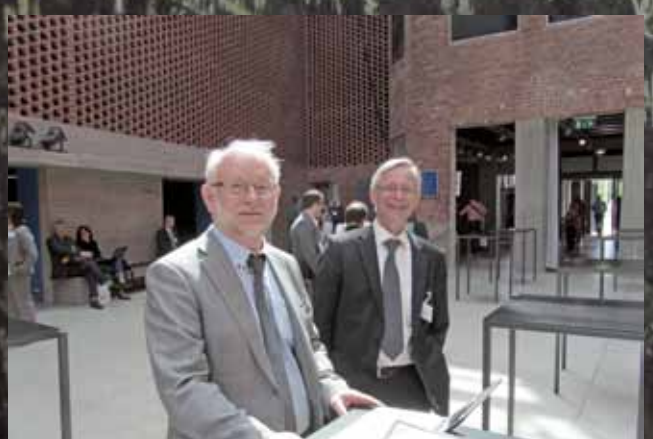
Parallelsession 5: Riksarkiven och den offentliga heraldiken

Diskussionerne i denne session behandles særskilt i en artikel i dette nummer.

Parallelsession 6: Privata arkiv

Ann Hörsell fra det svenske Riksarkivet oppsummerte benchmarkingen om privatarkiv i Norden som nylig har blitt gjennomført. Hun kunne konstatere at utfordringene med privatarkiv er nok så like i våre nordiske land. Noen av hovedkonklusjonene i rapporten er at vi trenger bedre oversikt over privatarkivene i alle land, at det er nødvendig å foreta kassasjon før avlevering og at vi trenger å utvikle metoder for bevaring av elektroniske privatarkiv. Videre trenger vi en mer bevisst ervervspolitikk og dessuten bør privatarkivene gjøres mer synlige og kanskje bør vi etablere separate formidlingsstrategier og formidlingsplattformer for privatarkiv. Et meget interessant eksempel på det sistnevnte ga Per Ola Karlsson fra Centrum för Näringslivshistoria i Stockholm – en institusjon som har jobbet mye med å synliggjøre at bedriftsarkiver er en viktig ressurs både for avleverende bedrifter og for samfunnet for øvrig. Centrum för Näringslivshistoria tar imot bedriftsarkiver, katalogiserer, gir faglig hjelp i arkivarbeidet og formidler arkivene – nivået på servicen styres gjennom et serviceabonnement. Formidlingsarbeidet drives med utgangspunkt i begrepet "History marketing" (se en bok med samme navn av Alexander Schug fra 2003). Centrum för Näringslivshistoria ønsker å "aktivere" arkivene slik at de kommer til nytte som kilde til kunnskap, identitet og underholdning. Centeret oppretter for eks. webisder for de avleverende bedriftene, der arkivene og bedriftene pre-

senteres – ofte gjennom film. Her formidles autentiske historier som gir bedriftene identitet og særpreg som de kan bruke i sin markedsføring. Man stimulerer også til forskning. For eksempel satte man nylig i gang et prosjekt om kvinnelige entreprenører og man arrangerte et forskningsseminar som ble grunnlag for utdanningsprogram. Materialet ble også til en TV-serie. Videre arrangerer man diverse events for bedriftene med utgangspunkt i arkivene. På Centrum för näringslivshistoria arbeider i tillegg til arkivarer også journalister, webmedarbeidere og PR-folk. Det var imponerende å se hva disse har fått til med nye tankemåter og hardt arbeid!

På privatarkivseksjonen fikk vi for øvrig høre om privatarkivenes tilstand på Island (som ikke inngår i benchmarkingen), om den norske Arkivportalen som ikke fungerer helt etter planen når det gjelder privatarkiv i henhold til oversikt og søkbarhet, om privatarkiv fra et forskerståsted, om et dansk system for avlevering og bevaring av elektroniske privatarkiv (SABA) og om utfordringer ved bevaring av sosiale medier.

”Den dag vi övergår till engelska har vi förlorat något väsentligt”

I forbindelse med aftensmad gav Pertti Hakala (RA, Helsingfors) et rids af det nordiske samarbejde siden arkivdagens start i 1935. I 1954 blev de første arkivdage afholdt i Finland (Åbo). I midten af 1950erne blev Finland medlem af Nordisk Råd, og Hakala betegnede perioden fra 1960erne til 1990erne som nordismens tidsalder i Finland. Det var også i 1960erne, at man indførte svenskundervisning i skolerne. Hakalas oversigt sluttede med en bekymring over de svindende kundskaber i svensk: ”Den dag vi övergår till engelska har vi förlorat något väsentligt”.

Grillning og afslutning

Traditionen tro blev lederne af de nordiske arkivvæsener stillet nærgående spørgsmål – i arkivdagsjargon

■ De næste nordiske arkivdage holdes i København i 2015. Foto: EG

”grillet”. Grillmesteren, professor Laura Kolbe (Helsingfors Universitet), bevæbnet med måske lidt utraditionelle grillredskaber – en trefork – ”angreb” arkivcheferne med velformulerede spørgsmål. Det efterfølgende replikskifte, der skete under denne ”magtanvendelse”, er vanskelig at referere, men alle kunne ånde lettet op, da rigsarkivarenes svar blev ”godkendt”.

Da Arkivdagene nærmede sig deres afslutning, holdt arkivchef Mikael Korhonen foredrag om Svenska Litteratursällskapet i Finlands rapport om inddragelse af forskere ved digitalisering af arkivalier. Rapporten om denne – vistnok usædvanlige – inddragelse af forskere er nærmere beskrevet i NA 1/2012, lige som rapporten in extenso kan ses på: http://www.sls.fi/media/pdf/For-skarnas_rost_slutrapport_SE.pdf

Rigsarkivar Jussi Nuorteva sammenfattede arkivdagene, hvorefter den danske rigsarkivar, Asbjørn Hellum, på deltagerens vegne takkede for nogle vellykkede arkivdage, som det kunne blive vanskeligt at

leve op til. Hermed blev der indbudt til de næste arkivdage i København i 2015.

Eftertanker

Efter flere intensive dage gør man sig tanker om indhold og udbytte. Når der var almindelig enighed om nogle vellykkede arkivdage i Tavastehus, kan det naturligvis skyldes et for deltagerne ukendt, men godt samspil mellem mange bagvedliggende faktorer – herunder organisatorer på mange felter og planer. Som deltager fik man imidlertid det klare indtryk, at formuleringen af fælles spørgsmål til de enkelte sessioner bandt indlæggene sammen, så man undgik, at de pegede i forskellige retninger. En sådan tematisk fællesnævner eller referenceramme vil være et godt princip for kommende arkivdage.

◆
Flere af indlæggene og powerpoints findes på: <http://nordiskaarkivdagar2012.fi/index.php?page=parallelsessioner>

Riksarkiven och den offentliga heraldiken

Nordiska arkivdagar, parallelsession 5

John Strömberg

De nordiska riksarkivens uppgifter inom den offentliga heraldiken var för första gången ett särskilt tema p.g.a. en jämförande rapport om deras heraldiska verksamhet som utges inom kort och strävandena att göra vapen och sigill tillgängliga via webben. Somliga föredrag utgick från rapporten, andra behandlade digitaliseringen av vapen och dokument samt databasen Europeana Heraldica. Fristående inlägg visade hur arkivkällor kan fördjupa vår uppfattning om t.ex. statsvapnets eller kommunvapnets historia.

Statsheraldiker Henrik Klackenborg (Sverige), en av rapportens författare, visade hur de nordiska riksarkivens heraldiska verksamhet är organiserad och vilka frågor som behandlas. Vid arkiven i Sverige och Finland finns en heraldisk nämnd med riksarkivaren som ordförande. Seniorforsker Nils Bartholdy (Danmark) jämförde den heraldiska lagstiftningen och visade hur också andra myndigheter än riksarkiven delvis av hävd har uppgifter inom den offentliga heraldiken. Gemen- samt är att riksarkiven befattar sig med kommunvapnen och några arkiv övervakar enkom hur statsvapnet och andra statliga symboler används.

Biträdande riksheraldiker Carl-Michael Raab (Sverige) och specialforskar John Strömberg (Finland)

tog upp digitaliseringen av vapen och sigill. Riksarkiven har gjort i synnerhet kommunvapen och dokument som belyser deras tillkomst tillgängliga på sina webbsidor.

Utvidgningen av databasen Europeana Heraldica våren 2012 kan ses som ett gemensamt projekt. Den nya versionen (www.arkisto.fi/heraldica) med uppgifter om c:a 3000 nordiska kommunvapen och c:a 1000 myndighetssigill från Finland öppnades till arkivdagarna. Databasen har sökfunktioner på många språk och kommer att anslutas till webbplatsen Europeana. Utvecklingsmöjligheterna presenterades av riksarkivarie Jussi Nuorteva och forskare Yrjö Kotivuori, databasens egentliga skapare. I anslutning till databasen kommer den heraldiska terminologin i Norden att granskas som ett separat projekt. Forskaren Ph.D. Antti Matikkala (Finland) dryftade utgångspunkterna för detta projekt och belyste hur enskilda heraldiker påverkat termer och vapenbeskrivningar.

Övergripande trender och problem av intresse, t.ex. den avtagande användningen av heraldik inom den offentliga förvaltningen och designbyråernas ökande inflytande över logotyper och heraldiska emblem, dryftades. Riksarkivets heraldiska konstnär Henrik Dahlström (Sverige) presenterade ett urval nordiska kommunvapen och visade hur nationella synsätt och modern grafisk design påverkat utformningen.

Seniorrådgiver Knut Johannesen (Norge) behandlade det norska lejonvapnet i samband med frigörelsen från Danmark och självständighetsförklaringen 1813-1814. Med bilder och delvis nya arkivkällor belyste han de politiska omvälvningarnas följder för de statliga symbolerna i Danmark, Norge och Sverige.

Arkivarie Benedikt Eyþórsson (Island) föreläste om de förändringar den isländska vapenskölden genomgick från slutet av 1800-talet fram till dess att republiken infördes 1944. Islands Nationalarkiv har inte haft myndighetsuppgifter inom heraldiken.

Sessionerna visade klart att det finns ett flertal frågor i anslutning till den offentliga heraldiken som med stor behållning kan diskuteras mellan representanter för riksarkiven.

Skribenten är specialforskare vid Riksarkivet, Helsingfors.

Future Perfect

– Digital Preservation by Design

Jan Dalsten Sørensen

Alle børn ved, at hvis man graver et hul, der er dybt nok, ender man i Kina. Sådan lyder myten i hvert fald, men i virkeligheden ville man nok snarere havne i New Zealand, hvis det ambitiøse graveprojekt ellers kunne realiseres. Landet ligger omtrent så langt fra Danmark, som man overhovedet kan komme, og det er selvfølgelig nærliggende at forestille sig, at deres tanker om digital bevaring er lige så omvendte i forhold til os som deres geografiske position.

Med det mål at finde ud af, hvordan man tænker digital bevaring i Oceanien, drog jeg i marts måned til konferencen "Future Perfect", som var arrangeret af Archives New Zealand. Konferencen fandt sted i nydeligt sensommervejr på det smukke og moderne nationalmuseum Te Papa Tongarewa i den lille, men charmerende hovedstad Wellington.

Interessant var det at følge, hvordan diskussionen om strategi- og metodevalg i forhold til digital arkivering fortsat er særdeles nærværende, i den forstand at mange bevaringsinstitutioner endnu ikke har implementeret en egentlig produktionsmæssig modtagelse og bevaring af digitale arkivalier i fuld skala. Det var tydeligt, at der er en stigende skepsis over for migreringsstrategien. Metoden er velafprøvet, men

har en række kendte problemer, ikke mindst i forhold til autenticitet og bevaring af signifikante egenskaber. Heroverfor står et stigende ønske om at bevare originale filer i håb om, at brugbar emulering vil blive en reel mulighed. Indtil da er udfordringen for arkiverne først og fremmest at overvåge samlingen af filer og kun i nødstilfælde konvertere til nye formater.

Foredrag fra bl.a. The National Archives i Storbritannien og Archives New Zealand gav udtryk for den – i danske ører ganske kontroversielle – holdning, at formatforældelse ikke p.t. er noget problem. Svaret på udfordringerne ikke er at konvertere digitale dokumenter til bevaringsformater, men løbende at identificere alle formater i samlingen ved hjælp af værktøjer som DROID og PRONOM-databasen og kun i yderste nødstilfælde konvertere formater til nye. Forventningen er, at emulering efterhånden vil gøre det muligt at tilgængeliggøre alle digitale dokumenter i deres produkti-

onsformat, om end det ikke kun var den danske deltager, der var skeptisk over for at bygge en bevaringsstrategi ensidigt på en forventet emuleringsløsning engang i fremtiden.

Der syntes under alle omstændigheder at være en stigende enighed om, at arkiverne som minimum skal bevare digitale objekter i deres originale format – og så eventuelt gemme migrerede eksemplarer i standardformater til tilgængeliggørelse m.v. De økonomiske konsekvenser for arkiverne ved at modtage digitale dokumenter i produktionsformat er dog ganske dårligt belyst.

De stigende datamængder gør, at der skal udvikles lagringsløsninger, som kan håndtere det økonomisk forsvarligt. I den forbindelse var det interessant at høre fra nogle af de ikke-offentlige aktører (Internet Archive og mormonkirken) præsentere deres løsninger til virkeligt store datamængder. Internet Archive har således mere end 400 gange så meget data som Statens Arkiver i Danmark.

Konferencen gav ikke et entydigt svar på, hvordan man tænker digital bevaring i Oceanien, men den understregede igen, at det er særdeles gavnligt at lade sig inspirere og udfordre til at gentænke de løsninger, man selv har valgt.

Skribenten er chefkonsulent og sektionsleder i Diark-sektionen, Rigsarkivet, København.

Gennem arkivernes mangeårige historie har arbejdet med indsamling og tilgængeliggørelse af privatarkiver haft forskellig vægt og været organiseret på vidt forskellig vis. Accession af privatarkiver til Rigsarkivet er vist nok sket siden 1772. 200 år senere fik Rigsarkivet endda sin egen afdeling for privatarkiver, den såkaldte 4. afdeling, men i forbindelse med en større omlægning af arbejds-gangene i 1992-93 blev opgaverne overført til den nye Bevarings- og kassationsafdeling. Her etableredes en mindre privatarkivsektion, der i endnu en reduceret version blev overført til Publikumsafdelingen i 2005. Med denne afdelings omdannelse til Formidlingsafdelingen var det naturligt at overveje placering og fremtid for privatarkivarbejdet i Statens Arkiver.

Det var da heller ikke alene på Rigsarkivet, at der indsamledes privatarkiver. I Sønderjylland havde kollegerne ved Landsarkivet i Aabenraa siden landsarkivets oprettelse som nationalt grænseværn i 1933 gjort en ihærdig indsats for at indsamle privatarkiver med tilknytning til grænse-regionen. Privatarkivarbejdet har fortsat en særlig plads i dette arkiv, mens det ikke spiller nogen særlig rolle ved landsarkiverne i Odense og Viborg. Til gengæld er der siden 1948 foregået en stor og systematisk indsamling af erhvervs-, forenings- og institutionsarkiver ved Erhvervsarkivet i Aarhus, der i 1992 blev en del af Statens Arkiver. Samtidig har Erhvervsarkivet fungeret som en slags lokalarkiv for Århus-området, hvorfra en række privatarkiver er blevet indsamlet.

Også uden for Statens Arkiver samles der privatarkiver ind. Lokal- og stadsarkiver, en række offentlige og private museer, biblioteker og samlinger, der alle er repræsenteret i Privatarkivudvalget bidrager hver især. Det supplerer og komplementerer arkivalierne fra de offentlige myndigheder, der indsamles, bevarer og tilgængeliggøres af Statens

Arkiver og de kommunale, såkaldte §7-arkiver.

Rammerne for arbejdet har imidlertid ændret sig. Tidligere kunne man indsamle og bevare på ganske omfattende vis og som et i princippet bredt repræsentativt billede på samfundets politiske, administrative, videnskabelige, økonomiske og kulturelle aktiviteter på ethvert tidspunkt. Samtidig blev privatarkiverne bevaret på det papir, de var blevet til på, nøje fordelt og ordnet i arkivæsker og i læg. Dette sker til dels stadigvæk.

I begyndelsen af det 21. århundrede har billedet imidlertid ændret sig. Den private sektor er vokset, og dermed skabes også flere privatarkiver. Endvidere er der sket en hastig

digitalisering i den private sektor, som i sig selv giver betydelige udfordringer. Der bliver med andre ord skabt flere private arkivalier, både på papir og i digital form, mens der kan bevares stadig færre private arkiver på de områder, der er stærkest digitaliseret. Det er en ændring, som vil medføre, at kulturarven udsættes for et tab, med mindre indsamlingen og bevaring af de private arkiver lægges radikalt om.

Dette stiller Statens Arkiver - og alle andre aktører på området - over for et paradoks og en udfordring. Det er et paradoks, fordi i hvert fald de statslige ressourcer til sikring af et så bredt dækkende udsnit af små og store private arkiver fra foreninger, institutioner, virksomheder og

■ Erhvervsarkivet, Aarhus. Foto: Ernst Tobisch.

enkeltpersoner ikke er fulgt med, og for visse aktiviteter vedkommende også er blevet færre. Det er også en udfordring, fordi de medier, arkivalierne skabes på og skal bevares i, både er digitale og papirbårne.

For at fremme en fortsat dækkende indsamling og bevaring af den private sektors analoge og digitale arkiver vil Statens Arkiver leve op til sin rolle som den nationale institution på arkivområdet. Statens Arkiver vil således sætte sig i spidsen for, at aktørerne på privatarkivområdet koordinerer indsamlings- og bevaringsindsatsen. Derfor skal der sikres konsensus blandt aktørerne om, hvad der skal bevares som en del af den lokale og nationale arkivalske kulturarv. Dernæst skal der indgås

aftale om, hvad der indsamles og bevares i Statens Arkiver, kommunale arkiver, lokale arkiver og i andre samlinger. Det bliver vigtigt at få lavet forpligtende aftaler. Det bør i ske i det såkaldte Privatarkivudvalg, som har repræsentanter fra de væsentligste aktører.

En særlig udfordring er det, at de private arkivskabere, både virksomheder, foreninger, organisationer og personer, hvis kulturarv anses for væsentlig, skal overtales til at aflevere deres arkiver i digital form. Det nye er, at dette nu også på privatarkivområdet er muligt via de såkaldte SABA-værktøjer, der siden 2009 er blevet udviklet af projekt Digitale Private Arkivalier i Statens Arkiver. Implementeringen af indsamling

og bevaring af digitale arkiver fra private arkivskabere vil derfor have højeste prioritet i de kommende år.

For Statens Arkiver og for Statens Arkivers privatarkivararbejde betyder det også en ændret prioritering af og en ny strategi for indsatsen. Klart nok står modtagelse af digitalt skabte arkivalier i centrum. Men samtidig skal indsatsen over for privatarkivområdet også præciseres gennem en skarp prioritering af, hvad der er bevaringsværdigt. I den forbindelse er der udarbejdet handlingsplaner og særlige prioriteringslister på et nyt grundlag. Særlige indsatsområder er arkivalier efter folkelige bevægelser og minoriteter samt indhentning af det efterslæb, der er opstået gennem årene hos nogle af de store og væsentligste organisationer.

Konkret er det i Statens Arkiver i 2011 besluttet at samle ansvaret for alt privatarkivarbejdet i Statens Arkiver Vest (=Statens Arkiver uden for Rigsarkivet) på tværs af alle afdelinger og enheder. Samtidig er der udarbejdet en strategi for privatarkivarbejdet frem til 2016. De daglige aktiviteter i form af administration, indsamling, ordning, tilgængeliggørelse m.m. tilrettelægges fra 2012 fra Erhvervsarkivet, der i forbindelse med personaleafgang ved Rigsarkivet fra 2013 tilføres et akademikerårsværk. Ved Rigsarkivet vil der herefter være beskæftiget en enkelt arkivar direkte under privatarkivarbejdet og altså organisatorisk og personaleansvarsmæssigt tilknyttet Vest. Yderligere en medarbejder på Rigsarkivet udfører ordning for privatarkivarbejdet, men er organisatorisk tilknyttet en af Rigsarkivets afdelinger. En mindre virksomhed vil fortsætte ved Landsarkivet for Sønderjylland, men hovedindsatsen tager afsæt i Erhvervsarkivet. Samarbejdet med de øvrige interessenter på området finder sted i Privatarkivudvalget, der med rigsarkivaren som formand i den kommende tid vil få til opgave at udarbejde en national privatarkivstrategi. ♦

Skribenten er arkivchef, Statens Arkiver Vest.

Nye direktører i det norske arkivverket

I forrige nummer av Nordisk arkivnyt fortalte vi om at det norske arkivverket er i ferd med å omorganisere sin toppledelse. To nye stillinger har blitt utlyst og tilsatt, og de nye sjefene er:

Lene Elisabeth Walle – regiondirektør

Lene Elisabeth Walle, f. 1964, er ansatt som regiondirektør i Arkivverket. Den nyopprettede stillingen er et resultat av organisasjonsutviklingsprosesser i Arkivverket og stillingens formål er å utvikle en mer enhetlig ledelse av det re-

gionale arbeidet i organisasjonen, dvs. i statsarkivene og samisk arkiv. Stillingen inngår i Riksarkivarens ledergruppe.

Walle kommer fra stillingen som direktør for Telemark Museum, et konsolidert museum bestående av 7 selvstendige enheter med 11 publikumsåpne anlegg. Hun har vært i Telemark siden 2006. Før dette hadde hun i 11 år ulike lederstillinger innen arkiv og dokumentasjon på Norsk Folkemuseum. Hun hadde også en periode med engasjementer på Riksarkivet på 1990-tallet. Walle er utdannet historiker fra Universitetet i Oslo fra 1993. Hovedoppgaven hennes omhandlet saltverksdrift i Telemark på tidlig 1600-tall. Hun starter opp i stillingen i Oslo 15. august 2012.

■ Lene Walle: Foto: Cecilie Authen.

■ Kari Metliaas: Foto: Geir Sunde.

Kari Metliaas – administrasjonsdirektør

Kari Metliaas er ansatt som ny avdelingsdirektør for Administrasjonsavdelingen i Riksarkivet. Administrasjonsavdelingen vil ha ansvar for personal, økonomi, internt arkiv og fellestjenester. Metliaas har lang erfaring fra å lede administrasjonssenheter i offentlig sektor blant annet fra Fornyings- og administrasjonsdepartementet, Den Norske Opera, Statistisk sentralbyrå og Departementenes servicesenter. Den siste tiden har hun vært Fornyings- og administrasjonsdepartementets (FAD) prosjektleder for bygging av nytt regjeringsbygg. Hun har siden 22. juli også ledet FADs arbeidet med etablering av erstatningslokaler for berørte departementer samt gjenoppbygging av regjeringskvartalet. Kari Metliaas er utdannet cand mag fra Universitetet i Oslo med mastergrad i administrasjon og ledelse fra BI. Metliaas er også styreleder for Kunst i offentlige rom (KORO).

Kjetil Reithaug

– ny statsarkivar i Kristiansand

Kjetil Reithaug begynte som ny statsarkivar i Kristiansand 13. august. Reithaug kommer fra stillingen som daglig leder for det interkommunale arkivet i Vest-Agder (IKAVA) der han har arbeidet siden 1998. I denne perioden har IKAVA vokst fra å være en rådgivningsinstitusjon med to ansatte til å bli en regional kulturinstitusjon som også har depotansvar for eierkommunenes eldre papir og elektroniske arkiver. Institusjonen har i 2012 fem fast ansatte og en rekke medarbeidere i engasjement. Før dette var Reithaug ansatt i arkivledelsen i Utenriksdepartementet i tre år, der han hovedsakelig behandlet saker vedrørende forskningsmessig innsyn i departementets historiske arkiver. Reithaug er cand. philol. med historie hovedfag fra Universitetet i Oslo.

■ Kjetil Reithaug: Foto: IKAVA.

- Jeg kommer til stillingen med stor ydmykhet i forhold til den

kompetansen som de ansatte ved institusjonen har, sier Reithaug.

De fleste ansatte har arbeidet lenge ved statsarkivet og kjenner institusjonens oppgaver meget godt. Jeg ønsker å bidra til at Statsarkivet fremdeles skal være en godt drevet regional kulturinstitusjon slik det har vært i en årrekke. Jeg antar den største utfordringen i stillingen blir å sørge for at den solide kompetansen som finnes ved institusjonen blir videreført til nye ansatte etter hvert som alderen krever at personalet skiftes ut. Videre ser jeg at min kompetanse og erfaring fra arkivarbeid i kommunene kan bli nyttig når arkivverkets oppfølging av kommunen skal styrkes. Jeg ser også for meg at vi har store uutnyttede muligheter når det gjelder formidling fra det fantastiske materialet i magasinene, avslutter han.

Reithaug tar over som statsarkivar etter Kjell Bråstad som går over til andre oppgaver ved statsarkivet.

Kjell J. Bråstad

går av som statsarkivar

Yngve Nedrebø

13. august 2012 gav Kjell J. Bråstad fra seg roret etter nesten 22 år som statsarkivar i Kristiansand.

Kjell tok realartium, og så for seg et liv som lektor i realfag. Han studerte matematikk og fysikk ved Universitetet i Oslo, men da han som cand. mag i 1972 stod klar til å gå løs på hovedfaget i fysikk, meldte tvilen seg. Han tok et "friår". Det brukte han til å studere historie, faget han selv hadde hatt størst glede av på skolen. Det gav mersmak, og

i 1975 ble han cand. philol. med hovedfag i historie.

I arbeidet med hovedfagsoppgaven, "Christoffer Gøye, lensmann på Agdesiden 1619-1630. En undersøkelse av hans administrative og økonomiske virksomhet.", gjorde han omfattende kildestudier. Så selv om han tok pedagogisk utdanning i 1976 og hadde noen korte perioder med undervisning i skoleverket og ved folkeuniversitetet, hadde han bestemt seg for at det var i og med arkivene han ville arbeide.

Fra 1976 til 1980 var han engasjert av Øystad kommune som

bygdebokforfatter, et arbeid som resulterte i to bind med gards- og slektshistorie i 1981. Fra høsten 1981 ble han tilsatt for å skrive Søgne bygdebok. Også der ble resultatet to bind, som ble gitt ut i 1986 og 1987.

Tidlig på 1980-tallet ble det internordiske Skagerak-Kattegat-prosjektet startet opp. Prosjektet skulle i historisk perspektiv se på tema som handel, sjøfart og fiskeri, migrasjon, turisme, religiøsitet og foreningsliv. Kjell fikk ansvaret for å lede arbeidet med migrasjonshistorien, og han arbeidet selv spesielt med den svenske innvandringen til

Aust-Agder i tiden 1850-1900. Rapporten publiserte han i 1984.

Parallelt med bygdebokarbeidet var han tilsatt i midlertidige stillinger som arkivar ved Statsarkivet i Kristiansand fra 1977 av. Han ble fast tilsatt der i 1985, og ble førstearkivar i 1986. Etter at statsarkivar Hans Try døde i 1990 var det Kjell Bråstad som etterfulgte ham. Han tiltrådte embetet 1. oktober 1990.

Som statsarkivar kom saken om nybygg som en av de første store utfordringene. I 1934 fikk Statsarkivet i Kristiansand oppført eget bygg på fornem tomt på Bellevue i Kristiansand. Men tomten hadde begrenset areal, og "Arkivet" ble for lite, samtidig som både omgivelsene og historien etter hvert ble belastende. Spørsmålet om nytt bygg ble reist på 1950-tallet. Lite skjedde. I 1970 tok Kirkedepartementet opp igjen spørsmålet om ny tomt. Konklusjonen var at en kunne finne "høveleg tomt i Prestheia". Men Forsvaret hadde interesser der, og var lite villige til å dele. Først i 1991 ble det gitt klarsignal for å starte opp byggeprosjektet. Kjell Bråstad tok ansvaret. Gjennom mønstergyldig oppfølging og dialog bidrog han sterkt til at et stort og tidsmessig nybygg kom på plass. Innflyttingen fant sted i 1997. Nybygget gav også plass for IKAVA (Interkommunalt Arkiv for Vest-Agder). Samlokaliseringen går under navnet "Arkivsenter sør", og institusjonene samarbeider blant annet om lesesalsdriften.

Kjell Bråstad hadde også hatt den helt sentrale rollen i etableringen av IKAVA. Arbeidet med å få ordningen på beina ble for alvor satt i verk høsten 1988, og våren 1990 var avtaleverket på plass. Han stod selv også en kort periode i etableringsfasen som daglig leder for IKAVA.

Kjell Bråstad har ikke bare vært en god mann for Statsarkivet i Kristiansand. Han har også vært en svært viktig for hele etaten. Med iver har han tatt del i opplæringstiltak i etaten, i samordning, og knapt noen annen har i samme grad som han vært oppnevnt til utvalg og styrever. Det har selvsagt hatt sine gode

■ Foto: Per Jonas Lie.

grunner. Med Kjell som medlem, og svært ofte som leder, kunne Riksarkivaren være sikker på at problemstillingene som skulle analyseres ble grundig belyst og beskrevet. En god framdrift i arbeidet ville også være sikret. Av Kulturdepartement var han oppnevnt som leder for styret av Norsk Lokalhistorisk Institutt i perioden 1994-1997.

Kjell er særdeles samvittighetsfull og grundig. Han er en verdig representant for det "blide" Sørland, men ikke redd for å vise at han er uenig, eller at han finner noe urimelig.

I 2010 fikk han helseproblemer, og gikk gjennom en lang og tung sykdomsperiode. Da fant han ut at det beste ville være å slippe nye

krefter til. Heldigvis har han lagt sykdommen bak seg, og selv om han nå har gitt seg som statsarkivar har han slett ikke noen tanke om å bli pensjonist med det første. Han ser fram til å få mange gode år der han, nå som seniorrådgiver ved Statsarkivet i Kristiansand, kan få konsentrere seg om spennende nye prosjekter, opplæring og om noen gamle, som har stått på vent.

Vi som har hatt gleden av å ha ham som kollega, takker ham hjertelig for samarbeidet, og ønsker både han og institusjonen det beste også i fortsettelsen.

Skribenten er statsarkivar i Bergen.

Nationalarkivar Ólafur Ásgeirsson går på pension

Eiríkur G. Guðmundsson

Ólafur Ásgeirsson, nationalarkivar, fratrådte den 1. juni 2012. Ólafur har været nationalarkivar fra den 1. december 1984 eller i knap 28 år, længere end nogen anden som har siddet i dette embede fra det blev oprettet d. 1. januar 1900. Før var han rektor på Akranes gymnasium og tekniske skole i syv år. Ólafur er uddannet i socialvidenskab og historie og har ved siden af sit arbejde som nationalarkivar forsket i historie og udgivet bøger, som bygger på hans forskning. Han har også skrevet artikler i islandske og udenlandske tidsskrifter både om arkivering og historie.

Han har haft en lang og givende karriere som nationalarkivar. Han har ledet og formet arkivets arbejde i 27 år og har desuden haft stor indflydelse på arkiveringens udvikling i hele landet. Således er Nationalarkivet under hans ledelse blevet et mo-

derne og progressivt nationalarkiv, som efterstræber at imødekomme tidens krav og samfundets behov til en hver tid.

I løbet af sin karriere har Ólafur bestridt mange betroede hverv for Nationalarkivet, ministerier og forskellige foreninger. Blandt andet sad han i Islands Nationalmuseums bestyrelse i en periode. Han har været aktiv i ICA (International Council on Archives) og har været formand i udvalg på dets vegne. Han sad blandt andet i bestyrelsen (Executive Board) i en periode. Han var øverste leder af Islands spejderunion 1995-2004. Han har været leder af *Det islandske patriotiske selskab* (Hið íslenska þjóðvinafélag) siden 1999, valgt af parlamentet og har siddet i bestyrelsen siden 1988. Han har bestridt forskellige andre betroede hverv og modtaget mange anerkendelser for sit arbejde, blandt andet

Den islandske spejderunions højeste pris Sølvulven som han fik i 1995, *den islandske falkeorden* i 1998, *Chevalier d'ordre des Arts et des Lettres* fra den franske stat i 2005, *Goda Diploma* fra rigsarkivet i Lithauen i 2007, *Goldene Bundesabzeichen des Frankenlandes* samme år, og han blev æresmedlem af ICA i 2010. Ólafur er medlem af *Societas scientiarum Islandica* (Den islandske videnskabsforening), *Kungliga Samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia*, *Societa Italiana Di Demografica Storica* og *Kalevala selskapet*.

Nationalarkivets medarbejdere ønsker Ólafur held og lykke med det, han nu vil foretage sig. Personligt takker jeg Ólafur for et givende samarbejde og hans velvilje over for mig. ♦

Skribenten er konstitueret nationalarkivar.

Moderniseringsstaten

1800-tallets direktorater

Alfhild Nakken

Ole Kolsrud: *Moderniseringsstaten. 1800-tallets direktorater*. Riksarkivaren, Skriftserie 37. Universitetsforlaget 2012.
ISBN 978-82-15-02029-7. 325 s.

Dette er Ole Kolsruds fjerde og siste bind om den norske sentraladministrasjonen etter 1814. Utgivelsen kommer samtidig med at han slutter i Riksarkivet ved fylte 70 år. I dette bindet behandler han oppkomsten og utviklingen av de ytre etatene, dvs. i alt 14 direktorater som ble opp-

rettet før 1900. Kolsrud avgrenser framstillingen til de egentlige direktoratene, dvs. direktørstyrte ytre etater som tok alle sine beslutninger selvstendig og på eget ansvar.

De to eldste norske direktoratene var Fyrdirektoratet og Kanal- og havnedirektoratet, begge opprettet i 1841. Det yngste i Kolsruds framstilling kom i 1896 og fikk senere navnet Direktoratet for døve-, blinde- og åndssvakeskolene. Kolsrud understreker at direktoratene på 1800-tallet var viktige redskaper for moderniseringen av det norske samfunnet og den norske staten. Ønsket om større administrativ fleksibilitet førte for eksempel fra 1850-årene til at direktoratslederne som oftest ikke ble utnevnt som embetsmenn, men bare konstituert i stillingene.

Direktoratene er inndelt i fire grupper. Det er verd å legge merke til at hele sju av dem tilhørte samferdselssektoren. Beskrivelsen av hver enkelt institusjon omfatter både hovedtrekk i forhistorien, utviklingen fram til omkring 1915 og en kortfattet oversikt over hva man kan regne med å finne av arkivdokumentasjon, både etter direktoratet selv og i arkivene etter overordnet departement.

I likhet med sine forgjengere er denne boken velskrevet og poengtert. For arkivbrukere gir den verdifull innsikt i rammevilkårene for det bevarte arkivmaterialet. Samtidig gir den nyttige tilskudd til forståelsen av forholdet mellom politikk og administrasjon på 1800-tallet. ♦

Arkivteori – en innføring

Tor Weidling

Jørgen H. Martinsen: Arkivteori – en innføring. Riksarkivaren, Skriftserie 36, 2012.

ISBN 978-82-548-0118-5. 510 s.

I en travel arkivhverdag er det lett å glemme at det man gjør ikke bare er et praktisk håndverk, men at det også har en teoretisk dimensjon. Jørgen H. Marthinsen er en arkivar som har vært seg denne teoretiske dimensjonen bevisst gjennom et langt virke i Riksarkivet. Hans interesse for arkivteori ble vekket da han i 1968 kom til Riksarkivet, og interessen har senere holdt seg. Undertegnede kjenner Jørgen som en person som er glad i å dele sine erfaringer og innsikter med sine kollegaer. Dette verket om arkivteori er et viktig bidrag til dette.

Forfatteren viser at arkivteorien er et bredt og sammensatt kunnskapsfelt. Han behandler grunnleggende begreper, presenterer arkivvitenskapen og dens hjelpevitenskaper og gjør rede for arkivfunksjonenes betydning for rettssikkerheten – og mye mer.

Dette er ikke en snever framstilling av forfatterens nåværende synspunkter. Tvert i mot får vi vite mye om forutsetninger og historisk utvikling. For eksempel tar Marthinsen leseren med på en reise gjennom arkiver fra det gamle Sumer til dagens elektroniske arkiver og i

arkivvitenskapen fra Jacob von Rammingen og Baldassare Bonifacio på 1500-tallet til dags dato.

Jørgen H. Marthinsen framhever i innledningen at bokas overordnede siktepunkt er å komme nærmere kjernen av det store mysterium – hva er arkiv? Konklusjonskapitlet består av bare noen få linjer som ender med sentensen "Arkiv er levdt liv." Sen-

tensen sier noe vesentlig om hva arkiv er, men kanskje framhever den også arkivteoretisk refleksjon som en livsform.

Skribenten er l.e arkivar, Seksjon for eldre arkiver og spesialsamlinger, Riksarkivet.

Ny vägledning om processororienterad arkivredovisning

Maria Nordström Jarnryd

"Redovisa verksamhetsinformation – Vägledning till Riksarkivets föreskrifter om arkivredovisning" – Skrifter för offentlig förvaltning 2012:1, ISBN 978-913832605-2, Stockholm 2012, 44 sidor

Vägen från det allmänna arkivschema som infördes år 1904 av Emil Hildebrand till den nya processororienterade arkivredovisningen har varit lång. Den nya arkivredovisningen ska tas i bruk vid svenska myndigheter senast den första januari 2013.

Föreskriften som reglerar detta kom redan år 2008 och nu har vi äntligen fått en vägledning att sätta i händerna på frågvisa statliga tjänstemän som förklarar det nya sättet att arkivredovisa.

Vägledningen "Redovisa verksamhetsinformation" är framtagen av utredarna Anna-Kristina Andersson och Nora Liljeholm vid Divisionen för offentlig informationshantering i Riksarkivet.

Handledningen är pedagogisk utan att göra avkall på den akademiska nivån. Vägledningen har

trevliga illustrationer och illustrativa grafer. Illustrationerna och häftets framsida är framtagna av Möllerström Bild och Media.

Det går bra att ladda ned vägledningen som PDF på www.riksarkivet.se.

Urbanisering og bysystemer

Lars Ericson Wolke

Jørgen Mikkelsen: Urbanisering og bysystemer i Europa indtil ca. 1800. En oversigt over nyere forskningsresultater. Dansk center for byhistorie 2012. ISBN 978-87-89328-65-2. 293 s.

I den här boken tar seniorforskaren vid Statens arkiver i Danmark, Jørgen Mikkelsen, ett rejält grepp på den internationell stadshistoriska forskningen. I fokus för hans arbete står böcker och viktigare uppsatser som har producerats efter ungefär år 1980 i framför allt Danmark, Norge, Tyskland, Nederländerna, Belgien, Storbritannien, och Italien. Hans syfte är att presentera och diskutera de viktigaste forskningsresultaten och se om det utifrån dessa går att utläsa några linjer i den stadshistoriska utvecklingen.

Som forskare i 1700-talets stadsväsende – han disputerade år 1995 på en phd-avhandling om själländska köpstäders ekonomi 1740-1807, med tyngdpunkt på utvecklingen i Slagelse, Korsør och Skälskør – var Mikkelsen till en början inställd på att studera den tidigmoderna tidens stadsutveckling. Men ganska snart insåg han, föga förvånande, att det knappast gick att gå förbi den medeltida utvecklingen om man ville förstå vad som hände från c:a 1500 och fram till industrialismens genombrott runt 300 år senare. I de flesta europeiska länder kan vi se en

ganska stor kontinuitet i stadsväsendet under upp emot 800 år, alltifrån den stora urbana grundläggningsfasen mellan 1000 och 1300. Av Euro-

pas 20 största städer år 1750 återfanns 14 stycken ännu både 1850 och 1950 på listan över världens 40 största. Ett markant undantag är

Venedig som var Europas 8:e stad år 1750, men som senare har halkat långt ned på skalan.

Förutom en uppsjö av konkreta exempel från olika epoker och olika geografiska områden, så innehåller boken också en hel del principiellt intressanta resonemang. Vad konstituerar en stad, förutom de rent rättsliga förhållandena? Vad skiljer en huvudstad från en "vanlig stad" – d.v.s. vad innebär det att en stad förses med huvudstadsfunktioner i form av att riksledning m.m. lokaliseras dit. Är en stadsbildning en ekonomisk stimulans för det omgivande omlandet eller är den snarast tärande? Båda exemplen finns förvisso, med London respektive Madrid som två tydliga exempel på positiv respektive negativ effekt på omlandet. Ofta är ju en huvudstad och storstad detsamma, i alla fall om vi undantar politiskt valda huvudstäder som Bonn från 1949. Men städer som Danzig och Brügge fick ju båda en enorm betydelse som ekonomiska aktörer för ett stort omland när de började kanalisera spannmåls- respektive textilhandeln, utan att de för den delen var i närheten av att erhålla någon form av huvudstadsfunktioner.

Utifrån ovanstående faktorer och förutsättningar diskuterar Mikkelsen hur användbara centralorts- respektive nätverksmodeller är för att förklara urbaniseringsprocesser. Inte oväntat kommer han fram till att sådana modeller har sin roll, men att de inte är allena saliggörande. Utifrån den svenske historikern Åke Sandströms studier av svensk stadspolitik under 1500- och 1600-talen framhåller Mikkelsen att teoribaserade strukturanalyser inte räcker till för att beskriva och än mindre förstå den europeiska urbaniseringsprocessen. Vi kommer inte undan hur viktigt det är med grundläggande empiriska studier av enskilda städers utveckling.

Just den empiriska stadshistoriska forskningen är ju omfattande, men den ser kanske inte alltid ut som forskarna i urbaniseringsprocesser skulle vilja. Dansken Ole Degn,

som själv är en flitig stadshistoriker med inte minst Ribe som undersökningsobjekt, har uppskattat att det under 1900-talets sista kvartssekel producerades 100 000 sidor stadshistorisk litteratur av mera traditionell "stadsbiografisk" form bara i Danmark, Norge och Sverige. Då är det ofrånkomligt att en del stoff inte är primärt intressant eller ens användbart för den mera generellt intresserade urbaniseringsforskaren. Samtidigt kan man dock hävda att just livaktigheten och produktiviteten i den stadshistoriska forskningen är själva grundförutsättningen för en mera generaliserande forskning om urbaniseringens mekanismer och strukturer.

Mikkelsen lutar sig mot forskaren Herbert Knittlers statistiska beräkningar över Europas urbaniseringsgrad. Förutom det faktum att det inte alltid är glasklart hur Knittler har gjort sina geografiska avgränsningar, så utesluter denne också Ryssland och det Osmanska riket ur sina tabeller. Det senare är begripligt, men innebär också att Europas första miljonstad under den tidigmoderna tiden, nämligen Konstantinopel, därmed tas bort ur beräkningarna.

En viktig faktor bakom stadsgrundningar är - i en del länder och regioner, men förvisso inte i alla - statsmaktens intressen, och då räknar jag inte med de städer som hade egna imperiala ambitioner som t.ex. de italienska stadsstaterna under medeltiden. Detta är kanske som tydligast i Sverige där de av centralmakten påbjudna stadsgrundningar är en central faktor i 1500- och 1600-talens urbaniseringsprocess, liksom statsmaktens försök under 1600-talet att skaffa sig kontroll över utnämningarna av städernas högre ämbetsmän.

En sak man saknar hos Mikkelsen är en diskussion om hur de olika stadshistoriska böckerna av "biografisk" typ är upplagda. Inte sällan har utpräglade detaljskildringar av enskilda städers historia fått en kronologisk avgränsning utifrån ett riksperspektiv. Hur många

svenska stadshistoriker har t.ex. inte fått 1720 eller 1809 som gränsår, utan att dessa årtal egentligen haft någon direkt betydelse för stadens inre utveckling. Hur påverkar en sådan skvader av lokal- och rikshistoriska perspektiv den slutgiltiga produkten, själva stadshistoriken och därmed ytterst grunden för urbaniseringsforskarens försök till generaliseringar?

Jörgen Mikkelsens ambitiösa forskningsöversikt väcker således en hel del tankar och funderingar kring urbaniseringen i Europa före den industriella revolutionen. Förutom att vara en gedigen forskningsöversikt bör hans bok kunna fungera som en viktig impulsgivare även för den planerar eller arbetar med empiriska stadshistoriska studier.

*Recensenten är professor i historia vid Försvarshögskolan i Stockholm och arbetade 1983-2000 på det svenska Krigsarkivet. Han dispute-
rade 1988 på avhandlingen Borgare
och byråkrater. Omvandlingen av
Stockholms stadsförvaltning 1599-
1637.*

Breve fra Johan Adler Salvius til Axel Oxenstierna

Leon Jespersen

Per-Gunnar Ottosson och Helmut Backhaus (utg.), Brev från Johan Adler Salvius. Rikskanslern Axel Oxenstiernas skrifter och brevväxling II:14, utgivna av Kungl. Vitterhets Historia och Antikvitets Akademien i samarbete med Riksarkivet, senare avdelningen Fjortonde bandet, Stockholm 2012, s. 508.

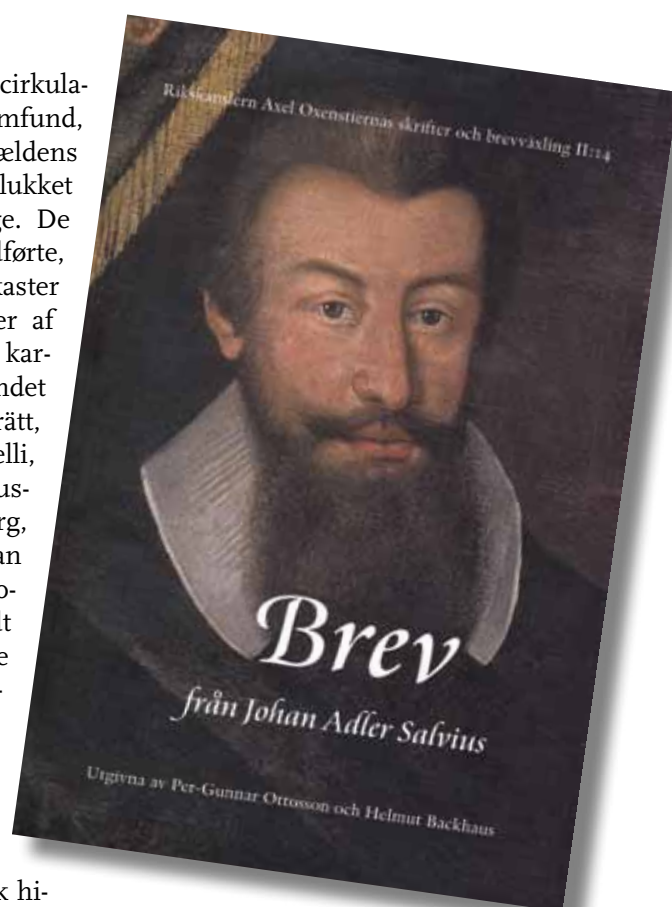
ISBN 978-91-7402-411-1.

Rikskansler Axel Oxenstierna var en utrolig person. Både som skarp-sindig politisk analytiker og effektiv realpolitiker. Fra en dansk synsvinkel betragtes han med en blanding af beundring og frygt. Oxenstiernas energi er legendarisk. Den resulterede i et energisk brevskriveri, og hans store brevskat begyndte man at udgive i 1888. Per-Gunnar Ottosson og Helmut Backhaus har videreført dette udgiverarbejde. Det foreliggende bind rummer ikke Axel Oxenstiernas breve, men breve til ham skrevet af Johan Adler Salvius. Helt præcist 234 breve, hvoraf 146 udgives i deres helhed, mens resten gengives i sammenfattet form. Man får i dette bind ikke indtryk af Oxenstierna som flittig brevskriver, for mens Salvius jævnligt orienterede Oxenstierna, skrev han ikke i samme grad tilbage.

Salvius repræsenterer en type, der stort set er ukendt i Danmark. En borgerlig, der blev adlet, og som

repræsenterer "stændscirkulationen" i det svenske samfund, mens adelen i adelsvældens Danmark stort set var lukket for tilgang af borgerlige. De mange hverv, Salvius udførte, betyder, at hans breve kaster lys over vigtige aspekter af Sveriges historie. I hans karriere indgik blandt andet assessor ved Svea Hovrätt, sekretær i det kgl. kancelli, generalguvernør i Preussen, resident i Hamburg, hovkansler, lige som han blev benyttet til flere diplomatiske sendelser, blandt andet til forhandlingerne der førte til Den Westfalske Fred 1648. Året efter blev han friherre. Her skal blot nævnes korrespondancen om 1634 års regeringsform, der er omdiskuteret i svensk historie: hvem formulerede 1634 års RF, og hvilke grupper begunstigede den? Ganske væsentlige spørgsmål for at forstå den svenske stormagts politiske grundlag og et nærmest udtømmeligt emne.

Salvius' breve kaster også lys over en "opkomlings" politiske anskuelser, der efterhånden kom i modstrid med Oxenstiernas. Hvad tjente Sveriges interesser i Europa ved en fredsslutning? Og i hvilket omfang skulle man vise eftergivenhed eller stå fast over for den tyske kejser? For forskere, der interesserer sig for

svensk – og nordisk - historie, er det et utroligt reservoir af materiale, der nu forligger trykt. Bogen er forsynet med korte biografier over nævnte personer og har et person- og stedregister. Der er tale om en grundig og godt gennemført kildepublikation, der helt sikkert vil blive benyttet af historikere fremover til mangfoldige problemstillinger.

◆

Muntlige kilder i digital form

Vidar Øverland

Sentrale norske samfunnsaktørers tanker og refleksjoner rundt viktige politiske beslutninger er nå gjort tilgjengelige for forskere og folk flest. Riksarkivet har tatt imot arkivmateriale etter Forum for samtidshistorie (FoSam), og har lagt ut 41 intervjuer med regjeringsmedlemmer og beslutningstakere fra perioden 1975-1990 på internett.

Muntlige kilder til studiet av endringer i norsk politisk kultur er et prosjekt gjennomført av Forum for samtidshistorie ved Universitetet i

Oslo under ledelse av professorene Even Lange og Helge Pharo. Prosjektet har i hovedsak konsentrert seg om de tre regjeringene i perioden 1977-1986, de to arbeiderpartiregjeringene med henholdsvis Oddvar Nordli og Gro Harlem Brundtland som statsministere og regjeringen utgått fra partiet Høyre med Kåre Willoch som statsminister. I tillegg til de tre nevnte statsministre er sentrale regjeringsmedlemmer og andre beslutningstakere intervjuet.

Prosjektet har hatt fokus på karakteristikken av 1970- og 80-tallet som en overgangstid fra det som har vært kalt "den sosialdemokratiske

orden". Gjennom intervjuene har historikerne søkt å få frem aktørenes egne versjoner av sin innsats og deres syn på perioden i sin helhet. En har med andre ord vært opptatt av å få frem hvordan aktørene har opplevd det som har skjedd og

■ Det var en svært vellykket lansering av prosjektet den 16. april i Riksarkivet. Både kulturminister Anniken Huitfeldt og riksarkivar Ivar Fønnes deltok. FoSam orienterte om prosjektet og Riksarkivet presenterte det nye nettstedet. Arrangementet ble avsluttet med en interessant og underholdende samtale mellom tidligere utenriksminister Thorvald Stoltenberg (t.h.) og historiker og mangeårig journalist i Dagbladet Gudleiv Forr. Samtalens tema var politikerrollen før og nå.

Foto: Vidar Øverland.

hvordan deres tanker er omkring viktige hendelser og personer de har samarbeidet med eller arbeidet mot. Hva skjedde med norsk politisk kultur i denne perioden? Representerter "høyrebølgen" som flommet inn over landet i denne perioden overgangen til en nyliberal orden? Hvordan har Norge og norske politikere blitt påvirket utenfra? Hvilke endringer er resultat av interne prosesser? Hvordan har Norge ønsket å påvirke det internasjonale samfunnet? Det er noen av spørsmålene FoSams prosjekt ønsker å belyse. Et grunnleggende mål for prosjektet har vært å fremskaffe, sikre og tilgjengeliggjøre nye kilder til tolkningen av viktige politiske beslutninger og endringsprosesser de siste 30 årene ved å bygge opp en samling av muntlige kilder. FoSams

historikere begynte dette prosjektet fordi de selv savnet kilder til politiske aktørers egne tanker, refleksjoner og opplevelser knyttet til endringer i norsk politisk kultur. Det produseres ikke skriftlige kilder som brev og dagbøker i like stor grad lenger, og intervjumaterialet blir dermed en unik dokumentasjon som kan tette potensielle hull i kildetilfanget. Den metodiske tilnærmingen i FoSams intervjuprosjekt bygger på modellen fra *Presidential Oral History Project* ved Miller Center of Public Affairs, University of Virginia. Dette prosjektet har i mer enn 25 år arbeidet med å gjennomføre intervjuer og bygge opp en samling muntlige kilder bestående av intervjuer med tidligere medlemmer av staben til de amerikanske presidentene fra og med Carter-administrasjonen.

■ Intervjuer med kjente politikere er avlevert fra Forum for samtidshistorie til Riksarkivet. Nå gjøres materialet tilgjengelig på nettet.

Foto: Vidar Øverland.

Se mer om prosjektet ved Miller Center: <http://millercenter.org/academic/oralhistory/index>

Det er et omfattende prosjekt som nå er avsluttet. I tillegg til de to prosjektlederne Even Lange og Helge Pharo, har det involvert 8 prosjektkoordinatører, 29 intervjuere og hele 54 vitenskapelige assistenter. Det blir spennende å se hva historikere og andre forskere får ut av dette materialet etter hvert. Forhåpentligvis blir det også mulig å skaffe frem et økonomisk grunnlag slik at intervjuene kan fortsette. ♦

Kirsi Vainio-Korhonen.
Läs "Arkiven som scener för
maktutövning och personnätverk", s. 121.
Foto: Mikael Korhonen.

Indhold

Hovedredaktøren ..... <i>Leon Jespersen</i>	106	DLM-forum i København..... <i>Jeppe Klok Due</i>	131
Årets arkiv ger arkiven välförtjänt uppmärksamhet..... <i>Karin Åström Iko</i>	107	Europas rigsarkivarer samlet i København..... <i>Ole Magnus Mølbak Andersen</i>	134
Kan arkiv bidra till ökad kreativitet, entreprenörskap och tillväxt?..... <i>Katalin Gere</i>	109	Konserveringsledere i EUs nationalarkiver til møde i København ..... <i>Asger Svane-Knudsen</i>	139
His Master Voice Att bruka kulturarvet..... <i>Björn Jordell</i>	111	Nordiske arkivdage i Tavastehus 23.-25. maj 2012 ..... <i>Redaktionen med flere</i>	140
Udstilling om homoseksuelles kamp i Island..... <i>Svanhildur Bogadóttir</i>	113	Riksarkiven och den offentliga heraldiken Nordiska arkivdagar, parallelsession 5..... <i>John Strömberg</i>	148
Renoverede magasiner i Nationalarkivet..... <i>Eiríkur G. Guðmundsson</i>	114	Future Perfect – Digital Preservation by Design..... <i>Jan Dalsten Sørensen</i>	149
Aargang o – et interaktivt undervisningsmateriale på nettet..... <i>Annette Østergaard Schultz</i>	116	Institutionen Ny organisering af privatarkivarbejdet i Statens Arkiver i Danmark ..... <i>Steen Ousager</i>	150
Erhvervsarkivet og Aarhus Stadsarkiv – to institutioner, én adresse ..... <i>Lone Hedegaard Liljegren og Søren Bitsch Christensen</i>	118	Nye direktører i det norske arkivverket..... <i>Kjetil Reithaug</i> – ny statsarkivar i Kristiansand ..... <i>Kjell J. Bråstad går av som statsarkivar..... Yngve Nedrebø</i>	152
En model til beregning af omkostninger, del 3: bitbevaring..... <i>Alex Thirifays</i>	120	Nationalarkivar Ólafur Ásgeirsson går på pension..... <i>Eiríkur G. Guðmundsson</i>	155
En projektpresentation – Arkiven som scener för maktutövning och personnätverk..... <i>Pertti Hakala</i>	121	Moderniseringsstaten. 1800-tallets direktorater ..... <i>Alfhild Nakken</i>	156
Seminarium om finska Riksarkivets kopieringssamarbete med Ryssland..... <i>Eljas Orrman</i>	123	Arkivteori – en innføring ..... <i>Tor Weidling</i>	157
Politikens svallvågor tangerade Riksarkivet..... <i>Pertti Hakala</i>	124	Ny vägledning om processororienterad arkivredovisning ..... <i>Maria Nordström Jarnryd</i>	158
Med Digitalarkivet i lomma..... <i>Anette Skogseth Clausen</i>	125	Urbanisering og bysystemer..... <i>Lars Ericson Wolke</i>	159
"Att beskriva arkiv i Norden" – oppstart av et nordisk forskningsprosjekt ..... <i>Maria Press</i>	126	Breve fra Johan Adler Salvius til Axel Oxenstierna ..... <i>Leon Jespersen</i>	161
"I en sofa på arkivet" – Nytt populært publikumstilbud på Riksarkivet..... <i>Unni Løkkebø</i>	128	Dokumentet Muntlige kilder i digital form ..... <i>Vidar Øverland</i>	162